

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Iosephi Ripamontii E Collegio Ambrosiano Historiarvm Ecclesiae Mediolanensis Decas ...

Decas Prima

Ripamonti, Giuseppe

Mediolani, 1617

Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11209

IOSEPHI
RIPAMONTII
EX DOCTORIBVS
COLLEGII AMBROSIANI
HISTOR. ECCL. MEDIOL.
LIBER PRIMVS.

ATHOLICA res, & hoc religionis imperium, quod Ecclesiae nomine complectitur omnia, non parum mihi videtur habere varietatis & casuum, licet politici homines alterum dominatum, & fecunda periculorum regna magis admirentur. Non consilia principum, non arcana dominationis, non rerum hominumque vicissitudo, non magna exempla, magnae virtutes hinc absunt. Peruersa quoque ciuiliū ingeniorum oblectamina, bella caedesque, & quicquid incommodi sibi reperit vita, sacrati homines experimur, haud minus profecto quam in profana Rep. malorum artifices. Saep̄ sunt in-

A uen-

uenti, quos humani animi vitia prosequerentur vsque ad myſteria & aras, ſape fulſit inter ſaga toga, & aliqui, cum ſacros honores capeſſerent, ex communi mortalitatis contagione non exceſſere. per hoſce nimirum eſt effectum, ne turbas atque ſeditiones, & reliqua monſtra profanis rebus inuideremus. Ita pabulum eſt in Eccleſiaſtica hiſtoria, ſiue multiplices honeſti vias confeſtari lubet, ſiue ab triſtis animi vitio delectaris ſanguine, tragicosque velut in ſcena ſpectare caſus amas. lam illa, propriam hic ſedem atque domicilium habent, que alibi reperire non poſſis, ingentes animæ & radiata capita Martyrum aut virginum, aliorumve, qui forti certamine domuere corpus & mortalitatem. Campus eſt hic vniuerſus Eccleſiaſtici iuris, nec vlla regia regnumve tantam hiſtoriæ materiem ſuppeditauerit. Sed neſcio quomodo tamen accidit, vt decora ſemper ingenia magis alteram in partem inclinarent, ſacra & Eccleſiaſtica perinde non ſectarentur. Et, cum ſingulis vrbibus, quæ modò noſcuntur aliquo nomine & fama, ſinguli panè ſcriptores obtigerint; Eccleſiaſtica res ferme ſiletur vt minor. pudenda certè culpa, hominum ne dicam? qui vnde ſpei plus oſtenditur, eò malunt adlaborare; an tēporum ipſorū? queis diuerſa ſtudia, & diuerſi homines impenſius hic fouentur. Haud ſanè ego ſum ille, quem vlla pars Reip. ſcriptorem optauerit, quive ſæculi corruptelis ire obuiam velim. Ne otium quidē mihi erat moleſtum, vt quærere neceſſe haberem leuamina. Sed quia videbam, res Eccleſiæ Mediolanenſis carere luce, quam meruere, ideò ad ſcribendum animum appuli. Accebat huius Ambroſiani Collegij authoritas & conſue-

tu-

eudo, in quo, cum pro se quisque scribat, vnus ego cessare non poteram, assumptus videlicet in spem eandem, & ab ipsomet Authore Collegij (quod gloriari liceat) grauissimis monitis ad huius historici negocij dignitatem & innocentiam informatus. Cæterum, non præfabor vsitata, de magnitudine operis & fide mea, cum neque mendacij suspicio attingat persequentem vetera, vbi nullum pretium adulationi, & hic ipse Mediolanensis Ecclesiæ titulus præfationis implere vicem possit.

VRBEM MEDIOLANVM condidere Galli, qui Belloueso duce superatis Alpibus Insubriam occuparant, nec ferme vllius veteris rei clariorem memoriam Italici annales tradunt. Vrbs ea facile creuit in magnas opes, & breui tempore, multarum gentium æmula arma conciuit. Non Galli conditores, non vindex Romanus, non Gothicæ vel Germanicæ gentes ibi diuturnum imperium habuere. Et postquam externo soluta dominatu domi principes & gubernatores inuenit, per varias Reip. formas, perque regnatrices domos est peruagata, magnarum vicissitudine, donec Austriacæ potentia pars fieret. Sed populi Mediolanensis initia & ætates, casusque prosperos, aut aduersos, clari scriptores memorauerunt. Nos Ecclesiæ tempora pontificesque separatim exsequimur. Pontificatum & religionem Mediolani Barnabas Apostolus instituit, neque ambigua in eo est litterarum, monumentorumve fama. Barnabam in Cypro Pampilyij maris insula patre nobili & opulento natum ac-

A 2 cepi-

cepimus. Sed genus atque stirpem vltimam omnis memoria refert ad Leuiticam Tribum, quæ clarissima nominis Hebraici, & magnorum virorum fœcunda olim fuit. Ex ea gente Barnabæ parentes oriundi, cùm Hierosolymis auita ciuitate per bellicos tumultus excidissent, quo tempore Pompeij magna arma grassabantur, Cyprum exulatum iere. Ibi tam secundo post calamitatem euentu sunt vsi, vt faciliè principum dignationem adsequerentur. Pars fortunæ fuit salua matre natus infans, quem felici nomine Iosephum appellauere, tanquam incrementa magnæ futuræ gloriæ diuinitus præfagirent. Eius quippe vocis interpretatione, cumulus omnium rerum, quas vita expetit, continetur. Mansit hoc postea puero nomen, donec relatus in septuaginta duos, Barnabas appellaretur. Ita natus, ita nuncupatus infans, prima statim indole, primisque significationibus & argumentis, vnde pueriles animi, spes domus, & latentia ingenia coniectantur, nominis augurio par erat. Vulgò sic opinabantur, aiebantque omneis, illo in puero, Mosén diuinum, & alia Leuiticæ Tribus decora reddita esse mortalitati; hunc fore, qui damna ex-filij, qui patriæ clades sua olim virtute sarciret. Tanta erat amabilitas & gratia, tanta erectæ semper in Deum mentis altitudo, siue faceret aliquid puerulus, siue loqueretur, Cum ea spe, & approbatione populari, post primam institutionem ac teneræ ætatis rudimenta, mittitur Hierosolymam à suis, ibique honestè ac liberaliter habitus, Gamalieli operam dedit, qui tunc iuuenum æmulantium studia, cœtus habebat. Prædia, quæ peregrinanti illic filio, parentes attribuissent, fama me-

mor in multum tempus ostendit; condiscipuli Stephanus, & Paulus memorantur. Vfus est Marci Ioannis domo, qui Mariæ filius, & ipsi Barnabæ consobrinus, neque studijs ab eo, neque pietate discrepabat. Cùm iuuenis in hunc modum, authore, sicuti dictum est Gamaliele, animum excoleret ijs litteris, quibus ingenia tunc ad magnæ fortunæ cultum excitabantur; Christus ipse concionabundus melioris disciplinæ magister appulit Hierosolymam, & ciuitas vniuersa statim incum est obuersa, miraculo, ac nouitate rerum, quæ supra naturæ ordinem fiebant, quæve de futura sempiterna vita dicebantur. Multi se se quotidie ad illum aggregabant, & mox in Barnabæ quoque pectus descendit admiratio latentis Dei, qua ciente sensus intimos, nouus discipulus omnium illicò rerum humanarum curam & cogitationem abiecit. Itaque sectari Christum assidue, excipere verba, gressum obseruare, deicere nusquam oculos ab illo pleno maiestatis ore, donec victo pudore, qui tenuerat aliquandiu cunctantem, petijt, & obtinuit, vt inter cæteros gregales admitteretur. Vbi verò est admissus, exiliës gaudio cõfestim hospites suos Mariã & Ioãnẽ nuntius repertæ salutis adit; utrũq; vocat in spẽ eandẽ, & vti paria capessant, hortatur. Sic ij quoq; ad Christum adiuncti meruere summum decus, vt ipsorum in ædes ipse Christus immigraret, atque cõsecraretur id domicilium salutis humanæ mysterijs & augustissimo liberatoris ipsius hospitio. Hæc scilicet fuit illa domus, in qua Christus vnã cum suis vltimùm cenauit, quæ Deiparam Virginem, trepidosque metu Iudaorum Apostolos occuluit, donec cælesti spiritu

confirmati, nihil iam humanitus timerent. In hunc modum adscriptus Collegio Discipulorum Barnabas eminebat statim è corpore, & ab omni mortalium rerum contagione penitus auocato animo, totus erat diuinarum. Fortè congruerat, vt ei parens vterque decederent hoc tempore, magnosque pecuniæ fructus, & ampla vectigalia, & feraces agros obtineret. Id omne patrimonium, excepto suburbano, diuendit, indeque redactum pretium pauperibus est elargitus obtemperans alacritate mira, tremendæ voci, qua non aliter constare posse salutem inaudisset. Mox & suburbanum ipsum alienauit, indigna Christi nece percussus animum, & magistro erepto respuens alimenta vitæ. Aggreditur deinde longe maximum & pulcherrimum opus magni Pauli conuersionem, quæ tractura secum esset vniuersam panem gentium colluuiem, & conciliatura Christo populorum agmina. Rem eam paullò altius exsequemur dantes hoc parenti & auctori Mediolanensis Ecclesiæ, ne quicquam omittamus eorum, quæ vitam & memoriam ipsius attingant. Sic & magnitudo nominis illius postulabat, & ordo rerum, & series ipsa peregrinationis, qua post Apostolicum in ea terra munus, ad nos venit. Paulus veluti dux erat Hebræorum furoris, & amentia, tanto violentior atque capitalior ille quidem, quantò magis fama sapientiæ pollebat inter suos, & quò plus auctoritatis ac nominis inter eius æui philosophos obtinebat, Vulgò Saulum vocabant, præcipuum terrorem christiani cœtus, qui cum disputandi causa non temerè congregari quispiam auderet. Ad eum potens erat, vera in contrarium vertere, suisque rationibus & argumē-
tis

tis contra differentes illigare. Nouerat prompta, occulta, & ea, quæ forent confutandæ legi, his ille iam exoletam legem tuebatur. Neq; verò cauillis tantùm, & captiosæ disciplinæ telis armatus agebat, sed in manu erat gladius, & sanguinaria potestas, & vbi ratione vinceretur, necis arbitrio superabat. Hunc Barnabas aggressus, castigare monitis, argumentis conuincere cùm tentasset, retulit primò contumeliosa responsa, tãquam nudus ipse, inops, & omnium honestarum rerum egens, aberraret à vero, & qui tunc vulgaris erat in Christi nomen & dogmata cauillus, ignobilem fabrum immiscere diuinitati, eiq; cælestem originem adsignare conaretur. Sic vnus, alter, plurimiq; cum Paulo, super eare, Barnabæ congressus irriti atq; inanes fuerunt. Et dicacitate premebatur, & violentia, effodiebantq; Apostolico pectus homini, simul condiscipuli pereuntis tenerima miseratio, simul imminens ab eius furore periculũ vniuerso honorũ cœtui. Haud multò post, pro Barnaba Numen disputauit, fractumq; penitus aduersarium abiecit ad ipsius pedes. gesta res est in hunc modum. Tendebat fortè Damascũ Paullus, eoq; trucem in Christianos omneis animum afferebat, cùm ei terrificus repente de cœlo splendor affulfit. Haud dubiè diuina uis erat. Itaque consternatur exanimis equo; simul maior humana vox auribus intonuit. Hæc dicta, Saule, Saule, quid me persequeris? Iacebat humi Paulus, non sui compos, non iam vitæ certus. Audet tamen interrogare quid sibi vellet Numen, & quid imperaret. Itaclemens responsum, & cælestia mandata pignora salutis accepit. Post aliquot inde dies ab Damasco Hiero-

fo-

folymam profectus, ipsi Barnabæ seriem visionis expo-
 nit, deslet vetera, futura promittit, & illius opem in vo-
 ta suæ conuersionis implorat. Contremuerant statim
 ad spectu Sauli quicquid hominum Christianorum erat
 Hierosolymæ, & quacunq; notus hostis incederet, in-
 de fideles, velut à præsentis exitio diladebantur. Carni-
 ficum & laqueû, & quæ tunc erant in vsu, tormentorû
 ingenia omnia & commenta, veluti si circumferret Pau-
 lus, ita procedente illo, fuga & consternatio passim fie-
 bat. Barnabas enim verò, circumire, monere vanum
 esse terrorem, ostendere ac docere, quemadmodum, ad
 Christianæ fidei tutelam, esset illa traducta vis ingenij,
 quæ antea perniciem & excidium intentaret. Is timendi
 finis fuit. Rarò inde semotus ab ipso Barnaba nouus
 præco, statim erat inter subsidia & firmamenta Chri-
 stianæ rei, vnanimèq; viros attonita gentilitas agnosce-
 bat, neq; per alios magis ipsi principes Ecclesiæ, si quid
 publicæ rei agendum, esset, agebant Antiochiæ cùm mo-
 rarentur, tanta repente vaticino spiritu denunciata est
 inopia rerû earû, quæ sunt alendo corpori, vt non secus
 atq; si malorum extremû instaret; ita prouidentissimus
 quisq; inhorresceret metu, & orbis vniuersi vastitatem
 ac solitudinem animo percusso miserarentur. Sed Chri-
 stianorû præcipuam fore cladem apparebat. Quò magis
 in publicû inuisi, & ab civili velut ope dirempti, eò ma-
 gis carituri vitæ subsidijs, & commune malû præcipuo
 damno sensuri esse videbantur. Multi iam ex Antioche-
 na, tû nobilitate, tum plebe in Christi verba erant ada-
 cti; nec facilè alibi pietas flagrantior, magisve incitati
 animi demerendam ad salutem inuenirentur. Cum hoc
 ipso

ipso sanctorum cœtu agunt Ecclesiæ capita, vti misericordiam fratrum velim obuiam ire, conferant in publicum, ex priuato quantum quisque possint, liberatores haud dubiæ desertæ plebis futuri. Valere apud Antiochenos, siue magistrorû monita & preces, siue pietas ipsorum, & diræ famis horror, & rarus ille sensus alieni periculi, siue simul omnia; tantumque pecuniæ redactum est, vti dispersis tota Iudæa Christianis, eo subsidio, annonæ affatim pararetur. Collecta ea dicta, manetque id hodie nomen & ea consuetudo, quotiescunque magnæ necessitati simile subsidium paratur. Auri & argenti pondus, Barnabas & Paulus deuehendum curauerunt Hierosolymam, ipsique sunt missi, vt eam pecuniæ summam æquabiliter & cum ratione dispensarent. Hoc defuncti munere gratissimo in Christû, glorioso apud homines, Antiochiam ab Hierosolyma reuertuntur, ibique rursus alliciendis & vocandis ad salutem hominibus insistebant, cum Ecclesiæ principes de ipsis Barnaba & Paulo decretum Sancti spiritus acceperent. Id autem fuit huiusmodi. Barnabas & Paulus, in opus, cui sunt destinati, segregantur: segregati, mandata, quæ ipsis edita fuerint, obeunt. Communis eo decreto, atque sicuti consentaneum erat, erectis omnium animis, indicitur Christiano nomini commune ieiunium, cum ea precatione, vti moueret Numen suum Deus ipse ad indicendam clarius adhuc aperiendamque voluntatem suam, ne quid scilicet in tali tantaque re facerent secus, atque ipsi placitum fuisset. Postquam satis, & precibus, & perseuerantis inedia rigore, diuina lux est quæsitâ, mandatum exsequuntur; Barnabam & Paulum tenentes capita ma-

B

nibus

nibus Apostolos creant. Ea legitima & iusta, supremaque potestas erat Euangelij prædicandi, quam antea veluti delegatam extraordinariamq; potestatem obtinuerunt. Ita cæteris Apostolis adscripti diuino iussu Barnabas & Paulus, nouis prouincijs intulere facem Euangelij, quæ prouinciæ, contumaces ad præcepta salutis accipienda, veteres præcones, nouos Apostolos exercuere miseris modis, ipseq; Paulus aliquando, scæda visu, acerbata relatu, Listris, Iconij, Paphi sese passum refert. Iconij cum vterque concionarentur euentu vario, lætosq; plausus, & contumelias infestas, diuersis animorum motibus agitata ciuitas alternaret; ingens operæ pretium fecere, traducta in partes Tecla virgine nobili, quod postea nomen & exemplū Mediolani Barnabas habuit inter instrumēta religionis, meritoq; primæuū hoc Ecclesiæ Catholicæ decus asserit vrbs nostra sibi, vel quia prodijt ex præceptis ac disciplina Barnabæ simul & Pauli, vel quia præcipuā diuini corporis partē in hunc diē adseruamus. Tecla princeps omniū suo perhibuit robore testimonium Euangelio, quæq; Stephano palma inter viros fuit, hanc in ea virgine sexus alter præfert. Haud fuerit alienum illius exponere conuersionem & martyrium, quæ nostra dici potest veluti gentilis & condiscipula, ex cuius ferme cultu colere ac venerari superos instituere maiores nostri. Iconij nata parentibus honestis, ob excellentem formam, & clarum genus atq; parem animum, clarissimo ac ditissimo cuiq; statim expecebatur. Parentes, quem maxime probabant, elegere, haud sine cæterorum fremitu ac tumultu. Iuuenis nomen variè traditur; vni certè desponsa, iam in eo erat,

vt principum virorum gratulatione deduceretur, cum
auditis Barnaba & Paulo, conceptaq; meliore flamma,
diuersas agitare nuptias occcepit. Ita muliebri mundo
nuptialibusq; donis abdicatis, sese Paulo lustralibus a-
quis expiendam offert. Fit ob eam rem vrbe tota mo-
tus ingens animorum. Vulgò veneficos atq; corrupto-
res iuuentutis Barnabam & Paulum insectantur; hos ef-
se, qui clarissimam virginem in splendido matrimonio
collocatam infatuarint, quiq; si sic agere liceat, pertur-
baturi omnia, statumq; ciuitatis euersuri suis esse con-
cionibus videantur. profectò si sint in vrbe leges ac ma-
gistratus, obuiam eundum esse temeritati & furori, se-
ditiososq; concionatores, vinculis saltem esse coercen-
dos. Hæc aliaq; passim ab turbulentissimo quoq; Ico-
niorum in Apostolum vtrunq; iactabantur. Sed præci-
pua erat in Paulum ira, quia is fortè adolescentulam ab-
luisset. Hunc enimvero in tetrum obscurissimumque
carcerem abstrudunt. Non tamen deterrita est Tecla,
quominus, & inuisere magistrum cuperet, & profanas
eodem constantiæ tenore nuptias auersaretur. Furtiuos
à custodibus eblandiebatur aditus, atq; clam introducta
differentem quotidie Paulum audiebat. Ea res iuuenem
ipsum, cui desponsa fuerat, impensius adhuc efferauit.
Plenus doloris & irarum, simul desiderio stimulante
animum, agit cum magistratibus, vt infidam atq; con-
tumacem plectere puellam velint. Id ad exemplum
quoque pertinere, & maiestatem ipsorum deinceps om-
nibus fore ludibrio, si furiosa & amens adolescentula,
quæ datam fidem, quæ vota parentum, quæ publicas ta-
bulas eluserit insuper effringere custodias velit, vt insa-

næ doctrine nimium auidas aures afferat ad eum ipsum, à quo fuerit deprauata. Nam ne ignorarent, emercari quotidie ipsam venales satellitum animos, & quem hominem, sacrosancta magistratuū authoritas, vinculis & carcere dignum existimarit, hunc adhuc ipsi Teclæ magistrum, & religionis authorem haberi. His alijsque porrò dictis instincti magistratus, Teclam obijciendam esse feris bestijs censent, vt quoniam illius insanabile sit ingenium, at ipsa doceat exemplo suo, sanctam esse fidem, & sancta Deorum numina, quæ violare sit ausa. Valentissimæ bestia indomitæ feritatis, oblectamenta, & spectacula ciuium, septis claudebantur. His obijciatur virgo, vniuersa pæne ad spectaculum effusa ciuitate, quæ feralem, sicuti vulgò aiebant, constantiam, obstinatamque fidem, cum dolore mirabatur, & iam spectaculum atrox ex adolescentulæ laceratione præceperant oculis animisque. Sed contra cecidit, atque omneis opinabantur. Dilapsæ bestia, quæ cuique proximum erat, quærebant latibula, circumspectabant fugam, hærebant attonitæ. Leo etiam aduolutus adolescentulæ genibus, lambendo tunicam, & blandiendo quam lenissime, agnoscere se ac venerari cæleste illud virginale decus testabatur. Tecla inde subducitur, & accensa carnificum rabie, tentatur flammis, quæ nihilo magis læsere corpus inuiolabile, quam violatum à bestijs foret. Varia mox cruciatuum ingenia & artes intentantur, quas omneis protecta diuinitus virgo dicitur euasisse; adeò quidem, vt instante aliquando minaciter tortore, vasta in vicino disshierit petra, factoque clementer hiatu, sacro corpori receptaculum obrulerit. Tenet fa-

ma

ma litterisq; traditum est, inter ea tormenta, tectum hominis figuram Christum adstitisse virgini, eoque viso confirmatam ipsam, petitionibus improbis potuisse resistere. Certè superior fuit, & Seleucia postmodum obijt miti sine sicuti fama constans tradit. Diu ea fuit in ore famæ, multorumq; celebrata sermonibus & litteris, veluti nobilitasse, & auxisse sua gloria sexum est visa. Struxere quin etiam ipsius nomini templa Cæsares, reges, eamq; tutelarem ac patronam suam accepta postmodum religione ac Euangelio, augustissima in sede sacrauerunt maiores nostri. Sed ea initia, & eos celeberrimæ virginis honores, in loco reddemus. Nunc ipsi Barnabas & Paulus repetendi sunt, ut eorum absoluta peregrinatione, mox ad ipsa Mediolanensis Ecclesiæ primordia gradus fiat. Postquam, nuptiale pactum, uti demonstratum est, in Christi gratiam adspersa Tecla, constantiæ suæ miraculo, civitatem obstupescerat uniuersam, inuidiaq; totius facti penes ipsos authores erat; haud ultra Barnabæ & Paulo subsistere Iconij licitum fuit. Pulsi inde venerunt in Listrios, qua in gente multos cælesti iam sacramento deuinctos habebant. Ibi, cum hominem natali vitio mancum pedibus, firmo ac expedito constituisent gradu eaq; res in ora statim & famam abisset, tanta summos infimosq; cepit admiratio, ut à quibus id patratum esset, ijs numinum honorem esse tribuendum censerent. Et sine mora victimas expediuerunt, quas immolarent numinibus eiusmodi. Quippe Græca plaudentes vanitate Iouem & Mercurium appellabant. Tunc enim verò Barnabas & Paulus rati contumeliam indignissimam, si cultum debitum uni Deo, ipsi quo-

quodammodo deflorarent, non secus atq; si forent violati ac temerati; ita lamentis, & flebili quiritatione reprimere plausus & acclamationes illas importunas insistant. Diripere sibi vestes ab corpore, documentum acerbissimi doloris, cumq; tandem ea consternatione silentium fecissent, homines esse, & hominum officia fungi, satisq; habere, si numinis ipsius vitarent iras, & offensionem, persuasere. Ita tumultus ille est sedatus.

Subijuncto

Mox, uti popularia studia facili momento concitantur, quiescunt, immutantur, & immodicum plerunq; fauorem infensissima odia subsequuntur, ignoratq; vulgus modum, siue hac, siue illa perturbatione coeptum fuerit agitari, quos in numinum colere voluerant loco, hos lapidibus impetentes expulere, recepitq; pulsos Antiochia, cum in eam urbem exacto per conciones itinere peruenissent. Illuc eodem fere tempore venerant ex Hebraeorum gente nonnulli, qui nomine quidem & instituto vitæ sese Christianos profitebantur, cæterum, dogma vāsanum imbiberant animis, quo dogmate cæterorum quoq; inficere ac deprauare mentes conabatur, nulla sceleris dulcedine; sed tantum uti socios erroris haberent, & quia salutare esse commentum credebant. Id autem erat huiusmodi; qui relicta gentium prauitate ac Idolorum cultu, Baptismum expeterent, hisce, more maiorum velanda corporis oportere circumcidi, partemq; cruoris Numini fundendam esse. Hæc esse salutis exordia; qui non sic initiarentur, spe vana, & irritis conatibus attineri. Hęc ad populum è superiore loco, hæc nacti credulas priuatim aures elato supercilio, magnaq; verborum pompa disserabant. Varios, ut ferme

noua

noua omnia, motus animorum noua fecit doctrina. fremere alij, quòd iam exoletos damnatosque legis Hebraicæ ritus importuni concionatores reuocarent; quidam applaudere non secus atque diuinorum oraculorū authoribus, atque reuiuifcenti per ipsos legi. Sic diuisa, in hanc, illamve partem ciuitas, magna in perturbatione versabatur, & paulatim ituræ in perniciem factiones inualefcebant. Cùm is Antiochiæ status rerum esset, neque dissidio finis inueniretur, eò decursum est, vt Paulus & Barnabas legati super ea re Hierosolymam ad Apostolos proficiscerentur. Quod inde responsum retulissent, is controuersia finis haberetur, neque cuiquam vltra in eo negotio turbare fas esset. Profecti illi legationem exposuere, ac forte quadã diuinitus opportunè congruit, vt Hierosolymam eo ipso temporis articulo frequenteis Apostoli varijs è terris conuenirent. Ac ipsi quidem re comperta, nihil dubitauere, quin legis Hebraicæ reliquias abominarentur, standumque recentibus Euangelij decretis censerent; non item ex ea secta recens conuersi quidam aiebant. Iactabant Mo- sen, & legem, & auctorem Deum, quæue alia forent inducendo in consuetudinem, atque in mores ritui. Hos facile confutauere Barnabas & Paulus, nec mora Petro sacrorum principi, quominus in eorum verba sententiam ferret. Quippe onus esse graue, atrox, & mortalitati formidandum. Ita sublata circuncisio, inutilisque iam carnificinæ ritus à Christianorum institutis Ecclesiæque consuetudine reiectus in Hebræorum lustra & cellas. Cum eo responso reuersi Barnabas, & Paulus Antiochiam, suspenfos

spensos ancipiti religione Christianorum animos in tranquillam stabilemque pacem eximere. Mox inter se communicato consilio, dispersos fidelium cœtus, & instituta passim Ecclesiæ primordia coniunctim parabant obire, cum parua dictu res diremit eam societatem, ita tamen, ut in ipsa dissensione concordēs vnanimēque digrederentur. Ioannes cognomento Marcus, de quo antea est memoratum, fortē vnā cum ipsis erat Antiochiæ, Barnabæ consanguineus, nec Euangelico inutilis muneri. Hunc secum in expeditionem educere Barnabas concupiuit, quò melius atque facilius eo comite & adiutore Christiana res administraretur. Paulus contra, negare dignū Apostolico consortio, qui nuper in Pamphilia deseruisset locum & munus, & ab ipsorum comitatu panē similis fugienti digressus esset. Perstitit tamen Barnabas, vti destinarat, assumere Ioannem, atque ita, diuersi, Cyprum ille, Paullus in alia loca tetendere. Duplex inde fama est. Alij rectā Mediolanum venisse Barnabam, plures in Liguria diu commoratum tradūt. Ego neutrum eorum pro certo affirmauerim. Sed quia video fuisse quosdam, qui crederent, Barnabam septennio fere ante Romam excurrisse priuato consilio, dominamque terrarum urbem ad Christum inuitasse, cum nō. dum in eam rem Apostolico ritu destinatus esset; ideo operæ pretium est, hanc ex historia varietatem tollere. Non enim fuit Apostolici moris, ante iustas legitimasque missiones vsurpare cæleste munus, vulgata præsertim querela diuinæ maiestatis aduersus eos, qui non mittebantur, & currebant. Et fuerant per ea tempora omnēs in urbem Romam clausi aditus Euāgelio, edictisque
fune-

funestissimis nouæ inde religiones arcebantur; vt Barnabas, etiam si maxime cuperet, minime tamen posset ad Romanam illam expeditionem adspirare. Cæterum, Barnabas venit Mediolanum, cum Antiochiæ, res diuinas Petrus; Romæ, Claudius Cæsar humanas disparibus animis administrarent. Id accidit anno quinquagesimo primo post Christum natum, quem tamen alij numerum variant, pro sua quisq; supputatione & sensu detrahentes aut addentes, cum vtique tutius fuerit in re tam vetusta sequi publicam fidem, quàm priuam interponere ac miscere. Comites peregrinationis, & iidem alumni disciplinæ, Anatholon Græcus, & Caius Romani generis fuerunt. Authorem habeo, cum ad Portam vibis appropinquassent homines Apostolici, subitò gradum eos retulisse, quia scilicet admonerentur, intrantibus adorandū esse turpe simulacrū, quod gætico more valuis imminabat. Certè monstratur in hūc diem visiturq; Ticinēsi porta siue regione locus, quem, sacrilegam indignitatem aspernati diuini Pastores infederint, donec arcana Numinis prouidentia honestos in urbem aditus aperiret. Eum locum donasse Barnabæ Paulinum memorant, quem ille Christianis iam antea sacris initiaisset. Ibi largas aquarum venas emicuisse diuinitus, queis multi mortales abluti. Vastæ tunc extra urbem solitudines erant, nec dum venerat ea frequentia, quæ nullam hoc tempore squalere glebam patitur. Postea continuante domos multitudine, sese vrbis in deserta & inculta porrexit, sed emq; salutis nostræ primordijs inclitam recepit mœnibus, & Eustorgiani templi loca maiestate nobilitauit. Hanc ego primauam Bar-

C nabæ

nabæ sedem retuli, secutus in eo vetustissimos annales, & eam, quæ de mirifico illic fonte percrebuit, famam, inscriptiones quoque & monumenta, quæ post referemus, & super omnia, coniecturam veteris instituti, quo noui semper Pontifices inde procedunt ad capeſſenda ſacri honoris primordia; nimirum hac cæremonia petentes ab Apoſtolo, vti ſe veſtigia eadem ingreſſos memoria conſiliorum iuuet. Caterùm non diſſimulauerim, in diuerſa vr̄bis parte, quâ D. Dionyſio magnifica & ampla hodie ſtat ædes, media regione templi, conſertum pauimento lapidem adſeruari cum inſcriptione, quæ Barnabam ibi primùm deſiſſe ac ſtatuſſe victicia mortis & Sathanae ſigna crucem ipſam teſtatur. Porrò quândiu ſubſiſtens extra vr̄bem hæc deuota Chriſto virorum manus, maturum expeditioni tempus exſpectarit, difficile omnino eſt affirmare. Nam raræ admodum per ea tempora fuerunt litteræ, & qui poſtea ſcriptores extiterunt, pars, ciuilibus negotijs animum, & ſtudium intendere, ſacra & diuina minus accuratè ſunt perſecuti; pars, intenti ſummae rerum, notare ac diſtinguere ſingula, penſi parum habuerunt. Ac niſi pleraque veluti tradita per manus, & propagata ſermone veniſſent in ſæcula, maior etiam obſcuritas Eccleſiaſticos annales obtineret, grauiffimarumq; rerum penitus eſſet amiſſa memoria. Sed quantum coniectura & exiſtimatione licet aſſequi, haud ſanè ego diuturnam eam fuiſſe moram crediderim. Siquidem expiata cæleſti lauacro, nobilitatis parte primis diebus, reliquum haud dubiè commoueri vulgus oportuit, & oriente luce Chriſtiana veritatis, Dæmonum tenebras euaneſcere, atque

ita

ita diuinos homines breui tempore in urbem inuitatu bonorum accersiri. Sequor etiam aliam coniecturam, vt existimem, non diu Barnabam, apud illum fontem sedisse latitantem & inglorium. Nam cum ibi rem diuinam magno ciuium concursu iam aliquoties fecisset, minime abhorret à vero, populum illum, qui noua sacra frequentaret, ipsius quoque sacri Antistitem, studijs alacribus admisisse. Res diuina alias alio ritu facta fuit. Tunc ita fieri solitam accepimus, prout in ritualibus ipsius Barnabæ libris descriptus ordo in hunc diem extat. Quod verò scripsere quidam, eam tunc perlitandi consuerudinem fuisse, vt sacerdos, postquam ad aram accessisset, precationem illam quotidianam, quam Christus ipse suis olim edidit, pronunciaret elata ter voce; dein arcana consecrationis verba super panem Angelorum effatus, salutarem hostiam populo venerabundus attolleret; rituum & cæremoniarum aliarum fuisse nihil in eam diem; id verò nimium quantam ad vanitatem & socordiam accedat. Ingressum Barnabam certamina conatusque sacrificulorum exceperet, & Iulianus quidam nefariæ superstitionis antistes ante alios pugnam ciebat. Vtrumque sequebantur sui, & diuisa, fauore, vel odio ciuitas, in hunc aut illum, varijs modis agitabatur. Sed melior pars haud dubie superior erat; oppugnabatur tamen, nec dum poterant Crucis trophæa tota passim vrbe collocari. Nam Christiana religio, sicuti primo credentium impetu lætis animis accipiebatur, ita, postquam accepta veterem vitæ formam euertebat, tunc diuisi à parentibus liberi, vxores à viris vincula humanæ socie-

tatis abrumpebant, eaq; res veluti defixam stupore ciuitatem tenebat. Ac eo quidem tempore titubauere multi, quos Barnabas ad pristina deliramenta relabentes, precibus atque miraculis reuocare necesse habuit. Neque sanè id in tanta circumstantium difficultatù turba & mole videri mirum poterat. Regebamur ab Imperatore Romano per præfectum. Is, & domini vitijis oneratus, & suis, Dæmonis telum erat acerrimum, vt exemplo principis attoniti populares ægre stare loco, firmumq; gradum obtinere possent. Iuppiter & Hercules, cæteraq; nominum colluuiò pro dijs habebantur; neque cessabat ficta diuinitas peccandi licentia & dulcedine. Ad hæc externa irruptio mores efferauerat, eosdem, Romani, dum mollire volunt, per theatra & balneas effeminarant. Ita delicatam barbariem, vel certe barbaras delicias variè mouebat ex dissoluta libertate, recens disciplina. Princeps, leges, aræ, mos patrius, oracula & sortes, comoda & ornamenta vitæ, vitæ quoque ipsa, & alia, quorum caritati, natura, vel vsu mortales assuescunt, abijcienda Christianis erant. Ita, difficultates & angustia, quæ magnarum rerum auctores interpellare solent, etiam Barnabam exercuere primò, dein, postquam ille superior erat, & ipsum, & victoriam auxere. Atque, cum auitæ superstitionis amor principio varijs modis ad noua sacra tumultuatus esset; demum agnita Numinis vi, conquievere. Per hunc modum, anno quinquagesimo altero salutis humanæ, Petri octauo, mutatur Mediolani status & forma religionis, obnoxiasque superstitionum principatu terras facillè Metropolis exemplo & auctoritate secū

tra-

trahit. Locus monet explicare, qui populi, quæ gentes, profanas cæremonias & sacrilegos ritus ex hac urbe peterent, antequam lux Euangelica communes tenebras illustraret. Urbis quoque formam, & cultum, & alia, quæ cognoscere, in rem hanc nostram Ecclesiasticam fuerit, exsequemur. Romani, sicuti dictum est, omnium humanarum diuinarumque rerum imperium agitabant. Post eos, prima autoritas urbi nostræ, in qua, delubra, & focos, cæteraque Gentilitatis insanæ, flamen maximus obtinebat. Is flaminum cæterorum arbiter & moderator erat: Insubriæ & Liguriæ, Veneto & Etrusco responsa diuini iuris dabat. Rætiam utranque superiorem & inferiorem alij scriptores addunt, & sunt, qui latius etiam imperitasse contendunt. Urbem verò ipsam ita excoluerant Romani, satis ut appareret, veluti alteram hanc imperij sedem domiciliumque religionis, vel occulta Numinis prouidentia, vel ipsorum consensu destinatum esse. Namque omnia ferè loca, quæ Romana vetus opulenta virtutis incitamento, vel in ciuium oblectamenta condiderat, eorum hic imago, & simulacrum fuit. Gladiatoribus Arena, Compitale spatium, Thermae, Circus, Theatrum, Arberetum, siue viridarium, Amphitheatrum quoque & Septum, & Communia prata, & Capitolium, aliaque Romanæ maiestatis imitamenta steterunt, queis postea ferme religio templorum incessit; nosque procedente deinceps in æuum historia, ut quodque tempus inciderit, mutatas eorum locorum facies ostendemus. Fuit verò longè maximum opus ille fornicatæ substructionis pons, qui ab
nudi

Nudi pontis initio (corrupta hodie, vt affolet voce Bottonutum appellat) extra portam Romanam in duo milia passuum excurbat. Inde turris erigebatur, multiplici tabulato supergressa communem modum, quippe quæ Ticinum & Abduam, & interiecta omnia late prospectaret. Tanta rerum dominis cura decorandæ urbi, quam esse Romanæ maiestatis æmulam paterentur. Ipsi quîn etiam aliquando gratissimam hanc sibi sedem atq; domicilium Cæsares elegere, manentque dicenda suis locis, olim palatia & arces, nunc templa & sedes Diuum. Non tamen urbis ipsius erat ea laxitas & amplitudo, quæ iam ferè in miraculum euecta singulis regionibus æquare singulas aliorum vrbes videtur, & ex tanto ciuitatum ambitu vix æquari sibi vnâ, aut alteram finit. Regio siue Porta Vercellensis aperiebat urbem, quæ stant hodie claustra sacratarum virginum Monasterij Maioris appellatione ac titulo. Ibi in vicino sacra Ioui turris erat, in cuius vestigijs Galeatius Vicecomes cognominem arcem extruxit. Cumana siue Nouocomensis iuxta Iani fanum inibat, quem postea limitè occupauit ipsa Sancti Ioânis ædes. Ea quatuor facierum hodieque cognomen tum præfert, quod monumento sit, totidem vulticulis in totidem cæli plagas obuersum Iani simulacrum ibi olim insana gentium religione positum fuisse. Orientalis porta dicata erat Soli, quæ nunc D. Babilæ templum visitur; & vt breuiter singulas ad eundem modum hisce sacris indicijs monstremus; ad D. Donnini Noua, ad D. Stephani Tonfa, ad D. Clementis Romana

na, terminabant urbem, quæ postea transcendit antiquos fines, opulentia recentis auctu. Ticinensis Porta, tantò magis introrsum recedebat, quanto longius exporrigendo sese, cæterarum vrbis Regionum incrementa superuafit. Antiquus ei limes ad Diuæ Marthæ, nomen ex vicino Corriuiò; postea, cùm veteribus dirutis, noui muri reficerentur, Ambrosianam appellauere. Hisce finibus ante Barnabæ aduentum vrbis Mediolanum incolebatur, hæc facies erat vrbis, vniuersæ quam iam nunc oculis subijcere fuit operæ pretium, nè scilicet ex rerum ipsarum postea deflectere cursu ac tenore necesse haberemus. Igitur Mediolani, fundata religione, sicuti dicere orsus eram, in subiectas quoque prouincias recta Christi manare disciplina & fides cœpit. Sic Deo visum, vt eadem vrbis parens & magistra veritatis esset, quæ dux & princeps ad errorem fuerat. Barnabas, Christiana re domi forisque benè gesta, & Sathana ferme per vniuersam prouinciæ longitudinem debellato, iam hinc ad alia veluti pacati & quieti Pontificatus opera conuertit animum: & latè pollebat auctoritate ac imperio; tum quia in Apostolorum Collegio creatus fuerat Episcopus, tum quia Legatum eum suum ipse Petrus appellasset. Primum omnium secutus vrbis opportunitatem & magnitudinem, sanxisse dicitur edictis & litteris, vt Mediolanensis Ecclesia Metropolis esset earum ciuitatum quibus præest in hunc diem, nisi si quas posterior cura Pontificum addidit, aut ademit. Ea edicta & litteræ, si qua præcipua conditione, & forte communem auitabem & iniuriam effugissent; non ego coniecturis

ris

ris & argumentis attinerer potius, quàm ipsa certissimæ fidei monumenta proferrem. Ponimus autem inter argumenta & coniecturas, eorum utique testimonia, & fidem, qui cum haud parum autoritatis sua ipsi vetustate sint assecuti, vetustissimas insuper se retro vidisse litteras affirmant, quarum auditio & fama tantum manet, lucem & auctoritatem ipsam frustra nostra actas requirit. Ex eo numero Galuaneus Flamma, cui tanto minor causa fingendi debuit esse, quanto minus decerent mendacia & commenta religiosum vitæ genus, cui sese mortalibus rebus valere iussis, addixisset; is igitur tanquam ex ipsius Barnabæ commentarijs & monumentis hæc profert. Quandoquidem vrbs Mediolanum post Romani magnitudinem Imperij facillè cæteras omnes vrbes antestaret opulentiâ, & maiestate & situ; ideò, consignata patentibus litteris auctoritate concessum ab Apostolo Barnaba tantæ dignationis vrbi, ut qui volentibus sæculis eam Antistites obtinerent, his in Liguriam in Æmiliam, in vtranque Rhetiam, in Venetos, in Alpes Cotias pontificale imperium esset. Exsequendo inde cætera quasi repetit ex iisdem commentarijs in Mediolanensis Archiepiscopi ditionem & potestatem, quicquid Episcoporum tota ferme Italia, & late per Germaniæ fines, rem Ecclesiasticam regit; vindicat autem præcipue Rauennatensem, Aquileiensem, & Coloniensem, magna Pontificum nomina, & in tantum euecta dignitatis ac imperij, ut crediderim eos huic nunc irasci posse famæ. Sed nobis ex vano nihil hauritur; nec eo sumus ingenio, ut dum miscendo falsa veris, primordia nostrarum
rerum

rerum augustiora faciamus, velimus mereri probra & cauillos, & in omne deinceps æuum ire cum illa morum existimatione ac fama, tanquam patrio nomini speciosa dictu gratificari & venditare fuerit cura. Apostolus constituta Metropoli, disciplinæ suæ alumnos, Anatholone & Caium viros impigros initiauit sacris, & arte regendarum animarum imbutos, varias in regiones ad prædicanda Euangelij præcepta dimisit. Accessit ad eos postea Narnus, Magistro nihil absimilis, & Apostolico spiritu magnam ipse quoque gloriam affecutus. Neque ambigitur, quin alios præterea complures pro vrbe & prouinciæ magnitudine, gerendarum rerum adiutores, & pastores animarum instituerit, quorum vetustate periit memoria. Ac de ipsis quidem Anatholone & Caio, quia post alterum alter hæc Mediolanensis Ecclesiæ primordia, Barnabæ successores obtinere, mox proprius erit dicendi locus: Narnus haud fortasse alias occurret, neque par erat omitti Barnabæ continuum, & permixtum salutis nostræ consilij, & adiutorem haud dubiè magnarum actionum, queis ex hac vrbe in alias vrbes late didita salus & vita. Patria illi Bergomum, opes modicæ, par generis claritudo, natale solum in obscuri nominis pago, quem in ripa Serij fluminis olim situm vetustas absumpsit. Is, concionantem Bergomi fortè Barnabam vt audiuit, exarsit statim Christianæ religionis cupidine, relictoque patriæ fortunæ cultu sectatus Apostolum vnà cum eo Mediolanum est profectus. Vocationis eiusmodi annus apud scriptores est in ambiguo; ceterum haud dubitant, quin acciderit ferme sub ipsius Barnabæ discessum

D

scessum

scellum & finem. Quippe Barnabam, cum satis iam interlucatis huius provinciae siluis, magnaque facta per hos agros, Euangelij semente, patrij quoque soli iam ageret curam, voluisse priusquam discederet, Apostolico more peragrarè psouinciam & obire quacunque posset loca; ita contigisse, vt Bergomum, deinde Brixiam ex ea peregrinatione deueniret, assumeretque Narnum. Etiam illud pro certo Chronographi Bergomenses affirmant; cum ab Apostolo Barnaba, postmodum patriae daretur Episcopus, ipsum recusasse diu, more scilicet inclito caelestium animorum, qui multum quaesita ceteris mortalibus, & concupita reformidant. id verò se aiunt referre, non quia cadere in quemlibet modestum hominem videatur; sed quia constanti veterum traditione hanc de ipso Narno famam acceperint nominatim. Vtunque ea res habeat, certè praefuit Narnus Ecclesiae Bergomensi, seruatque ciuitas illa non obscura monumenta pontificatus eiusmodi. Nos ad ea quae res magis attingunt nostras, reuertemur. Inter alia Romanae imaginis opera, quae Mediolani fuisse demonstrauimus, Capitolium erat, media ferè vrbis regione, vastum opus, & dignum Metropoli. Hanc louis sedem, nemine repugnante solennibus caeremonijs expiasse Barnabas dicitur, expiatamque dicasse magno primùm Saluatoris nomini, deinde Teclam eodem introduxisse, cuius ipse Virginis admiratione ac pietate Mediolanensium animos impleuisset. Galuaneus idem ille, de quo paullo ante memorauimus, nominat Chronographos, quibus credit, principio fuisse turrim eam, & trepidae plebi mu-

ni-

nimentum, quotiescunque barbarus ingrueret; hanc primam omnium ædem Mediolani sacratam fuisse. Sed siue turris illa, siue Capitolium fuerit, siue etiam priuati soli quæpiam area; certè in eo congruunt omnibus, vt ex illis ferme vestigijs illaque sede tradant surrexisse molem augustissimam Templi, quod consensus hodie gentium Italiæ miraculum appellat. Scilicet variante suas vices æuo, & alta quamuis tecta vastasque moles in æquum redigente, ac rursus excitante magnarum rerum parua simulacra & imitamenta, stetit nouissime humilem, & angustam Protomartiris ædem, quã nostra vidit ætas. Id fuisse principio laxum & nobile templum, quale scilicet incalescentibus ad religionem animis in opulenta ciuitate potuerit excitari; postea cessisse illud tempori ac vetustati, sicuti cuncta rerum humanarum habentur. Inde rursus, qua proxima fortè vacaret area, repositam ædem eam cuius reliquiæ ad nostrum æuum durauerunt. Sed non vt è primæua multum amplitudine ac dignitate deciderat hæc Teclæ Virginis ædes; ita parum honoris eidem, parumque soliti cultus fuit. Semper in Basilicæ modum celebrata populo Mediolanensi, alternaque sicuti suo loco demonstrabimus Episcopi sedes, cum cætero nitebat ornatu ac splendore, tum verò Canonicorum ordinem habebat, qui statis horis in Odæo choros alternarent. Hos postea Canonicos cum vniuersa fortunæ suæ mole, simul ipsius Diuæ nomen & religionem, & sacra cultumque Diuus Carolus Borromæus transtulit in Templi maximi corpus & sinum, cum ipsa quoque complanata ac diruta cellæ cæmenta & parietinas, mira-

culis pretiosæ molis immisceret. Ibi fuerat hæc cella, unde nunc ab extremo foro, linteatorum fulcra & tabernæ, ad primos vsque templi maximi gradus discriminantur; extantque publicis consignata litteris pacta conuenta & leges, in quas, id Collegium, eamque Basilicam Basilica Metropolitana recepit atque miscuit sibi. Nos actionis vniuersæ consilia, & ordinem, & cæremoniam exsequemur, si contigerit, vt in D. Caroli tempora producere vitam & curam hanc possimus. Hæc sunt fere, quæ de Barnabæ pontificatu, multa litterarum monumenta peruolutando, inquirendoque multùm in communem famam, & reliquias omneis antiquitatis inuestigando, extricare mihi licitum fuit. Sed piget pudetque varietatis, qua tristibus & refractoriolis ingenijs homines, velut infensi memoriæ magnarum rerum, & omnia vocare in controuersiam affecti, nusquam in terra Italia pedem fixisse Barnabam, quasi mussitantes ferunt. Ea res monet, vti repetam testimonia & argumenta, quibus attinemur. Ita controuersia simulacrum inseram operi quieto contraquam initio mihi destinatum fuit. hoc tamen modicè, vel etiam intra modum fiet. Iam primùm igitur vrbs Brixia celebrat antiquissimæ religionis ædem, qua in æde Barnabas rem diuinam fecit, cùm in eam urbem, vt dictum est, excurrisset; Estque in summis alpibus inclitus Diui Barnabæ collis, quem ante Barnabæ in Italiam aduentum, Lucumonem dixerunt. Mediolani perpetua scaturigine fons micat, ex quo salutiferi quotidie latices petuntur, Auctore fontis Barnaba rite ac fidenter inuocato. Huius
fon-

fontis originem & miracula Protasius Antistes ad-
 scripto nobilitauit carmine, in quo, tantò plus autho-
 ritatis & momenti esse debet ad fidem, quantò san-
 ctior antiquiorque Vates posuit. Mirocles item Epi-
 scopus, haud dubie proximus horum temporum me-
 moria, carmine, quo laudauit Anatholonem, de Bar-
 nabæ Pontificatu deque pastoralis in Mediolanenses cu-
 ra, loquitur, non secus atque nos hodie de illis ipsis
 loqueremur, qui paullò ante hanc ætatem, subducti
 meritis atque virtutibus in cælum, absentes adsunt,
 viuuntque in animis hominum, in memoria rerum,
 in temporum æternitate, monstrati semper & noti.
 Carmen ipsum extat inter Iani Gruteri monumenta,
 si quis fortè auebit cognoscere. Extra urbem in Mo-
 nasterio, cui ab circumiecto quondam nemore, nomen
 manet, sunt Ambrosiani sodales appellatione vulgata;
 cæterùm inter ipsos Apostolici dicti, quòd nimirum
 eum ordinem, idque Collegium Apostolus institue-
 rit, tempore, quo reuertens in patriam, nominis & of-
 ficij sui relinquere hæredes vellet, adstipulantur huic fa-
 mæ magna Patrum nomina, Dorotheus, Iustinus, &
 quotquot ferme res Insubrum attigere. Galuanus de-
 mum ille, de cuius nomine & auctoritate paullò antea
 sum præfatus, ex litteris ac monumentis, quas litte-
 ras & monumenta se ait vidisse, Barnabam ipsum de
 sua peregrinatione ita ferè loquentem facit. Per va-
 ria incommoda variosque labores appulimus Medio-
 lanum. Ea in urbe multi sese præbuere faciles Euan-
 gelio; quidam, & Euangelium, & nos ipsos durius ac-
 cepere. Nimirum igitur, aut, clinguem ac mutam an-
 tiqui,

tiquitatis & Historiæ fidem eludamus oportebit vni-
 uersam, aut huic etiam inueteratæ Mediolanensis Ec-
 clesiæ religioni erit assentiendum. Si talibus occupa-
 ri curis deceret scriptorem rerum, in promptu erant
 item authoritates & testimonia, quæ scilicet oppo-
 neremus illis alijs, qui non tam venisse in Italiam Apo-
 stolum negant, quam Pontificiam ei abrogare digni-
 tatem conantur. Sed præstat repeti ordinem rerum.
 Barnabas anno septimo quàm venerat, redijt Cyprum,
 cùm prius Anatholonem, qui Brixia curabat, ad cu-
 stodiam instituti Gregis euocasset. Abeuntem mœsta
 ciuitas, lacrimis, & flebili comploratione dicitur pro-
 secuta, vi etiam tentata vt inuitum retinerent. An id,
 quia verisimile erat, pro vero scriptores tradidere?
 Et mactauerunt postea Iudæi tædio veritatis popula-
 rem suam, cùm externæ gentes ei admiratione virtu-
 tis pepercissent. Eius martirij seriem & ordinem, si-
 cut ex veterum accepi litteris explicabo. Salamina est
 vrbs insula in Cypro, caput gentis, & paterna sedes
 Barnabæ, receptaculumq; profugæ quondam domus,
 neque culta minus Apostolo, quàm si auita tellus fuisset.
 Huc ille, post iacta fundamenta Mediolanensis Ec-
 clesiæ cùm remeasset, instituto suo gentem eam erro-
 ribus eximere patrijs conabatur, & omni tendebat
 ope, vt Christianam religionem induceret in eorum
 instituta & mentes. Tunc importuni quidam homi-
 nes ex Hebræorum quisquilijs commoti progressibus
 & incremento Christianæ rei, è Syria Salaminam ar-
 dentibus in Apostoli necem animis venere. Quasi
 probabilem nacti materiem sermonis, auctorem noua-
 rum

rum

rum rerum, & vulgato in sacros concionatores crimine, turbulentum atque seditiosum Barnabam infectantur. Sed ea criminatio non procedebat, ob accensam Cypriorum studia in parentem suum; simul quia spectati mores illius extra omnem talis culpæ suspicionem erant. Itaque ergo grassari more latronum infidijs, animus fuit. Patrandæ neci tempus atque locum eligunt, statam in synagoga scholam, quam Hebraicæ vanitati confutandæ quotidie Barnabas obibat. Ibi clamores irritos, & si quis obuiam ire conaretur, eandem in resistentes licentiam, & necandi potestatem fore. Nota hæc Barnabæ, siue diuinitus præsensisset, siue indicium, ita vt sic, emanasset. Non tamen, aut præsidia circumdedit sibi, aut ex fuga latebrisve salutem quæsiuit. Ipsomet die, quem scelerati homines facinori destinarant, coactis in vnum, quos ea in terra, cælesti deuinxerat sacramento, confirmandis animis orationem habuit. Verba in hanc sententiam fuisse. Non ego arbitror ex animis vestris excidisse memoriam consiliorum, quibus, communiter vniuersos, singulos priuatim in omni meo sermone sum cohortatus, vt sanctissimam Christi fidem vnice atq; constanter amplecteremini, vtque caste ac sancte, & conuenienter Euangelicæ disciplinæ viueretis. Oportet enim sistere omneis ad tribunal Christi, & prout quisque vixerit, vel discedere inde ad æternas & sine fine pœnas, vel in cœlestem patriam, & nunquam defectura bona felicitatemque cooptari. Labitur & vanescit imago vitæ huius; mox aderit arbiter perennis æui, iudex vniuersæ mortalitatis. In aduentum huius

Iudicis

,, iudicis, vobis est excubandum, quia tremenda hora la-
 ,, tet in obscuro, & quando nihil tale cogitabitis, oppri-
 ,, memini. Hæc vobis dicta sint, vt salutarî metu vite-
 ,, tis omne flagitium, & quicquid Christianæ fidei præ-
 ,, ceptis aduersatur. Cæterum, ex diuerso, spem cer-
 ,, tam haurite sempiternæ felicitatis, & cum ea spe quic-
 ,, quid laborum & miseriarum occurret, exantlate for-
 ,, tibus animis. Tàm aduersa, quàm prospera mundi
 ,, huius rapidissimo cursu transibunt, quæ sequentur,
 ,, nullis circumscripta terminis erunt. Non illa lætitia,
 ,, non illi cruciatus exitum habebunt vnquam. Vtrum
 ,, malitis, in vestra est manu ac potestate, & prout, in
 ,, hanc, illamve partem inclinauerit vita, vestræ uos a-
 ,, ctiones, aut subducent in cælum, aut detrudent illuc,
 ,, vbi missi mortalibus Dæmones ardent camino, & acer-
 ,, bissima tormentorum omnium sceditate conuoluun-
 ,, tur depasti semper, & identidem in noua mala rena-
 ,, scentes. Mihi finis instat, neque iam ultra vobiscum
 ,, ero petitus nimirum ad necem eorum conspiratione,
 ,, quibus institura, & conatus nostri placere non possunt.
 ,, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem
 ,, seruaui, nunc mihi reposita est corona iustitiæ; non
 ,, solum autem mihi, sed et omnibus, qui propter Chri-
 ,, sti confessionem, certamen sustinuerint. Postquam
 ,, ita Barnabas perorauit, ingens mœror, & complora-
 ,, tio eorum, qui aderant, est consecuta. Eripi sibi pa-
 ,, rentem innocentissimum dolebant, & fuere, qui sacri
 ,, capitis caritate ac desiderio vim pararent. Oppositu
 ,, corporum suorum, & reliqua concitata multitudine
 ,, propulsaturi esse iniuriam videbantur, si Barnabas,
 ,,

quas

quas obscure iecerat necis ambages aperuisset. Celati locum atque tempus, & insidiatores ipsos, cum nullam in partem vltices intendere manus possent, quicuerunt. Ab eo colloquio, & vltima denuntiatione Barnabas, instaurat preces, curat mysterijs animum, & caelesti pane reficitur vna cum suis, accingiturque modis omnibus in extremum illud certamen, ne reluctari pars deterior posset; ac ne quo pacto labasceret animus in ipso discriminis articulo, quo franguntur etiam magna virorum robora, & ingenteis animæ. Marcum inde consobrinum suum in secretum abducit, eique locum edit, quo in loco sint Iudæi relicturi cadauer; hortatur vt sepeliendi curam habeat, iniecto, quæ tutum fuerit, cespite. Addi officij priuati suprema mandata, plena salutis & amoris, atque nominatim illud; proficisceretur inde ad Paullum, neque discederet ab eius latere, donec significationes, & indicia, diuinæ voluntatis constarent; ea indicia & eam voluntatem sequeretur, ac sciret, curæ fore Deo res suas, siquidem sese totum ad nutum illius aggregasset. Hæc Barnabas Marco, & alia, quæ in hystoriam & litteras non peruenere. Mox vesperscente die, cum Iudaicæ superstitionis antistites vna cum sui generis turba in profanum conclaue conuenissent, infert simul eò Barnabas gradum, ac instituto de Messia sermone, institit arguere, ac detestari spes irritas expectationemque præposteram, & contumacia vota, queis Iudaica prauitas insanit. Aderant coniurati scelus anhelantes, qui simul atque diuinam ab ore vocem fundere Apostolus cœperat, vix manibus temperauere.

E

Cohi-

Cohibiti sunt hortatu mutuo, & sustinuerunt impetum, ut rei, quæ agenda erat, opportunitatem darent. Postquam Barnabas differendi finem fecit, & concione dimissa, vulgò inde commoti omnes discedebant; Coniurata cohors Apostolum circumueniunt, eumq; per tenebras animaduertente nemine rapiunt in cauernam, neque ille quicquam est effatus. Ea in cauerna detentum ad multam noctem, & omni genere contumeliæ vexatum, cum iam esset vndique silentium & quies, extra urbem ad occidentem solem educunt, ligant ad palum, incessunt lapidibus, atque semianimem accenso ad id rogo demum iniiciunt. Ita Barnabas extinguitur, nihil violante flamma sacros artus, quo miraculo capillus inhorruit sacrilegis, & abire. Marcus eodem haud multo post subijt, obseruansque notas & signa, quæ sibi ediderat Barnabas, sacrum inuenit corpus, & quinto ab vrbe lapide condidit in deuia cauerna. Eius inde corporis reliquiæ quemadmodum tenente imperium Zenone fuerint inuentæ, nec sine miraculo translatae Mediolanum, in tempore memorabo. Hæc sunt igitur exordia Mediolanensis Ecclesiæ, & principium hoc Ambrosiani Pontificatus, in quo reputando, mihi in primis illud admirari subit, quòd scilicet statim ampla, statim inclita Metropolis fuerit, & post Romanam maiestatem facillè princeps aliarum, habuerit initio speciem eius dignitatis, quam per tot postea casus est assecuta. Id accidisse debuit, præter alias causas, etiam Apostolico nomine Parentis & Authoris. Nam in tanta subiugendi orbis laxitate, totque prouincijs, oportuit fuisse

fc

se magnum decus earum Ciuitatum, queis ex Apostolorum numero Pastores obtigissent. Neque verò aut Achaia per Andream, aut per Thomam India, aut aliæ per alios Apostolos ad Christum adiunctæ prouinciæ, Mediolanensi comparandæ fuerunt æstimatione rerum earum, quæ raræ sortis honorem conseruare, vel augere possent. Iuuat etiam magni Pontificis consilia successusque reputare, vt non solùm ea que fortuita sunt, sed etiam causarum & rationum momenta cognoscantur. Principiò, cùm hanc ille prouinciam & expeditionem adamasset, minime statim arcem atque caput ipsum inuadendum purauit. Sed quia hostilia erant, & infensa circùm omnia, substitit in vicinis locis, & quasi præparare sibi animos voluit, ostendenda scilicet vita, & salute quam adferebat. Habitum quoque & mores cognoscere Ciuitatis voluit prius, quàm mutare ac nouare præsens vniuersam aggredere. Et vbi propius accessit, fecit arte velut Imperatoria, vt alliciendis paulatim ad Christum hominibus, carperet leuibis prælijs hostem, ad summam belli totius mox inualidum eum habiturus. Abscessus enim ad fontem, & commoratio illa suburbana, post simulacri contemptum, de quo demonstrauimus, haud aliò magis visa est pertinere. Inde urbem ingressus intrepide miscuit certamina, eique latè victori pertinacia & superstitio manum dedere. Sed fuisse videtur etiam quodammodo fortunatus & felix, non suprema tantùm & diuina illa ratione, sed humano quoque iudicio successus ipsius æstimanti mihi. Nam, & habuit in multos annos è sua discipli-

na prouisos atque paratos heredes, qui Mediolanense patrimonium obtinerent, & Ecclesiæ suæ fecit auctoritatem, etiam ex quo rebus humanis est exemptus, siquidem ipsius nomini ac memoriæ datum fuit, ut Archiepiscopus Mediolanensis honore & gradu cæteros omneis Episcopos antestaret, Cæsari coronando socius & Collega Romani Pontificis haberetur. Quia porrò magnam Barnabæ cum ipso Marco fuisse necessitudinem acceperat memoria, talem hunc diuinorum hominum nexum, vtriusque posteritas venerata est hoc instituto, ut Mediolanensis Episcopus Aquileiensem Patriarcham, atque hunc ille vicissim consecraret. Postea, hæc & alia venerandæ antiquitatis aboleuerit, dum variare prisca nouis amat mortalitas non conquietura donec ad finem ipsa quoque perueniat. Barnabæ staturam, & oris lineamenta faciemque tradidere nonnulli, ita, ut visu venerabilem, corpore procerum, fronte supercilioq; mitem pingerent penna tanquam pennicillo. Ego ne ipsis quidem satis crediderim imaginibus, quas è præsentium vultu pictores effingunt, quippe gnarus aberrare plerunque artem in melius, aut deterius; tantò magis imago potest esse suspecta, quam ex tam dissita memoria, pietas in hunc diem propagauit. Inclinat tamen animus, ut multum fuisse dignitatis assentiar in illius ore ac vultu, de cuius cælesti ac mortale fastigium supergressa mente, nullus ambigendi locus est relictus. Nunc absoluto Barnaba, cætera deinceps & cæteros exsequamur. Barnabam Anatholon excepit in magistri mores & instituta formatus, ardore animi, & studio propaganda

gandæ religionis , illi pæne par , Pontificatus maie-
state non minor. Inter Barnabæ discessum, & Ana-
tholoni initia, status hic rerum erat Mediolani. Vr-
bem pro Nerone Præfectus obtinebat, cuius nomen
ignoratur, de crudelitate autem & funesto ac diro in
Christianos omneis odio satis constat. Is vulgata au-
licorum hominum arte, ex aliena invidia materiam
suæ laudis arripiens fremere palam cœpit, quod prio-
re præfecto permittente aut dissimulante, certè non
prohibente, peregrina sacra in urbem irrepissent;
mox vlcisci patrias religiones & proditum Cæsarem,
exilia & cædes, quæve alia sunt armati furoris in-
tentare. Ita scilicet, arcano diuinæ prouidentia per-
missu factū est, vti Christiana religio, postquam pri-
mas eluctata difficultates libero cursu procedebat, re-
pentina velut obiecta mole sisteretur, ex qua tamen
validior postmodum impetus & vires nouæ. Chri-
stiani nominis insectatio & clades prima hæc memo-
ratur, quam ex vrbe Roma Nero Mediolanum exten-
dit. Multi igitur & multæ tunc perhibuere suo san-
guine testimonium Euangelio, quorum veluti prin-
cipes & antesignani Romæ Petrus & Paullus, Medio-
lani Nazarius & Celsus fuere. De illis alij scripto-
res retulerunt; hos exsequi pertinet ad nostrum in-
stitutum, quippe quia martirio suo nobilitauere vr-
bem haud minus profectò quàm si Ciues fuissent.
Nazarius Romæ natus est honesto loco, Petrus eum
abluit lauacro cælesti, parentes, Africanus & Perpe-
tua, ille cultui Deorum inanium addictus, hæc secu-
ta Christi fidem, memorantur. Voluerat pater ado-
le-

lescentem trahere in sua instituta & mores, omnibusque blandimentis, minis etiam tenerum tentarat animum, si quo pacto posset eum ab suscepta religione detorquere. Sed postquam ille toruus & incorruptus abnuebat, ultroque patris castigare vacordiam aggressus iniecerat curam, ne de ipso ad magistratus fama perueniret moxque funestaret domum; tunc induxit animum Africanus, qualicumque imbutum religione filium habere, quam nullum. Ea sententia cum sedisset animo paterno, nouis à Nazario contendere precibus institit, ut accepto pondere auri & argenti, quantumcunque posset optare, fugeret procul ab infesta Christianis vrbe, ne mox & domui dehonestamentum, & vrbi spectaculum foret. Simul pater in hunc modum, orbam suam præcipitemque deplorando senectam, obsecrabat; simul preces & monita matris accedebant. Itaque flecti se passus Nazarius, quamuis ea quæ ad metum proponebantur, ipse appeteret omnibus votis, dedit vtrique lacrimis & obtestationi senum, ut abiret. Profectus ex vrbe Roma quam occultissimo potuit egressu, quæ duxit vagum ac extorrem Deus, vocando & alliciendo mortalium omne genus ad salutem, peragrauit multa loca & vrbes. Neque verba tantum & hortationes erant; sed quæ plus interdum valent, larga in egentes pecuniæ subsidia, & prompta benignitas, ut hamo quemque suo, quod hodie dici solet, expiscaretur, donec effuse largiendo redactus ad paupertatem Apostolicam, natua tantum retineret instrumenta concionandi, facundiam oris, & animi calorem. In hunc modum, & verbo,

bo, & exemplo, & præfenti liberalitate, cùm ingentia fecisset operæ pretia, Placentiam ex diuturna peregrinatione peruenit. Ibi quoque Christiana re miris modis amplificata, cùm anxius ipse secum agitarer, quos porrò homines, quamve nouam urbem aggredederetur, urbis Mediolani subiit cura. Quippe caput eam Insubriæ totius esse; multiplices quoque palme, & ex propinquo audita Martirum gloria stimulos addebant iuueni; nec distulit iter, lætisque animis accipere venientem quotquot ea in vrbe Christi fideles agebant. Sed ea lætitia breuis fuit ob sæuitiam Præfecti, qui cognito noui concionatoris aduentu, pessime mulctatum ex vrbe præcipitem eiecit. Decesserat per eos forte dies ipsius Nazarij mater Perpetua, clarumque fama sanctitatis, Matronæ nomen erat inter Christianos. Hæc filio per quietem adstitit, monuitque, ne cunctaretur in Galliam ire; quandoquidem tantopere sitiat animarum salutem, lætas ibi scaturigines fore, queis hanc releuet sitim. Itaque sine mora sese coniecit in pedes, & continuato per dies aliquot itinere finibus Gallorum appropinquauit. Ingrediendi regionem eam, ac de rebus diuinis, vt ad quosque peruenerat, grauitè & iucunde differenti, plurimi sese baptizandos offerebant maximi que fiebant ad eum concursus. Cimella est vrbs Galliæ, clara quondam & opulenta, nunc vna de multis, quas vicissitudo rerum humanarum afflixit, ac imminuit. Ex hac vrbe nobilis matrona, cùm verecundia sexus impediretur, quominus Apostolico homini sese sociam adderet, quem fortè vnicum habebat filium ei

tra-

tradidit in manus, obsecrauitque precibus infimis, ne tenerum discipulum adspernaretur. Eximia puero indoles erat, spesque Nazario statim incescit futurae olim virtutis & sanctimoniae. Ita facile est inductus, ut cum in disciplinam acciperet. Imbutum Christianae fidei rudimentis, & monitum quanta Baptismo sanctitas inesset, per sacramentum illud in Christi filios refert, Celsum appellat, atque pro suo deinceps educit. Dinobarus quidam obtinebat ea loca cum imperio, impositus à Nerone, nec absimilis ei libidine & crudelitate, cæterisque vitijs & monstris, per quæ tunc urbium præfecti scdissimi principis ingenium æmulabantur. Is Dinobarus, ubi de religione disputantem fortè Nazarium audiuit, exarsit nimirum iracundia, facinusque clamavit indignum, quòd peregrinus homo peregrinas inferre de superis opiniones, & inueteratam illam de fabulosa diuinitate labefactare famam conaretur. Ac primò quidem insectari probris & minis, & denuntiatione pœnarum hominem; mox ubi, neque verborum contumelia, neque periculi præsentis horrore Nazarius de constantiae suæ gradu mouebatur, ab ipso quidem abstinuit tormenta, quasi martirij palmam denegaret; cæterùm in Celsi terga iubet expediri virgas & cædi puerulum in magistri contumeliam acerrime. Id fore Nazario tristius & acerbius arbitrabatur, quàm si in ipsum desauiret. Itaque direptæ confestim vestes ab Celsi humeris, & alternantes verbera, quibus mandatum erat, institere, donec toto corpore manaret cruor, ipsaque supplicij scditas etiam dura pectora barbarorum

rum

rum emolliret. Is verberandi finis, ac vterque inde
coniunguntur in vincula; Celsus quidem alacri vultu, &
ea constantia, Præfectum vt ipsum in hæc alloqueretur
verba; Dabis pœnas improbe Iudex illi Deo, cui nos
vni deseruimus: Nazarius autem mœrens animo,
quòd intentas in suum caput iras innoxio corpore
discipulus excepisset. Fuerat animus Iudici, vel per-
cutere securi vtrumq; vel perimere longa carceris ta-
be, ac squalore, vel alio quopiam genere supplicij
sic accipere, vti documento cæteris essent, ne quis
violare in posterum auderet commentitia Deorum
numina, & religiones insanas. Sed efflagitanti pre-
cibus iratis vxori negare non potuit, quominus po-
stero die solueret eos atque dimitteret, nulla alia vio-
latos iniuria, præter eam quam Celso primi violentia
furoris intulisset. Abiere inde in Treuiros, nec
ibi mitiora hominum ingenia pronioresve ad Euan-
gelij veritatem incolarum animos inuenere. Ante-
cesserat fama, venire confirmata atate iuuenem &
rudem annis, vácordia contumacem adolescentulû,
qui Christo diuinitatem assererent, eoq; furore lym-
phati ipsi, deprauare alios conarentur. Non tormen-
ta in hosce valere, non carcerem, non quicquid co-
hibendæ mortalium temeritati, sacrosancta, & alijs
omnibus tremenda legum autoritas excogitauit. Itaq;
statim vbi gradum intulere, notati omnium oculis,
digitisque monstrati, obseruati etiam aliquandiu ma-
lignis animis, num famæ responderent, & an essent
omnino tales ipsi, qualis rumor increbuisse: post-
quam verba & vultus, vita denique tota congruebat,

F misso

misso repente viatore iubentur ad tribunalia magistratum sistere. Comprehensos alij, circumfusoq; satellitio vinctos tradunt. Vtcunque ea res habeat; interrogantur ab Urbis Praefecto; quem Christum, quamve illius fidem, ac religionem spargere in vulgus, & cur nam ea doctrina inficere civium animos conentur. Enimuero intrepide Nazarius respondet; hanc nimirum esse salutem, & hoc Euangelium, quod ipsi caelesti acceptum beneficio perferre ad alios velint; neque quicquam magis ad Imperij Romani quietem & incolumitatem attinere. Perculerat hoc responso iudicum animos, neque statuere quicquam ausi, constrictos utrumque vinculis Romam ad Caesarem esse transmittendos pronunciauere. Statueret de illorum capite Princeps ipse, quorum vacordia ad euertendum Imperium pertineret. Ita Romam adsportantur. Neque cunctatus est Nero quominus in eos euomeret acerbitalis suae virus, atque mergi repente aquis iuberet. Ad ostia Tyberina dati praecipites in subiectum aquor, alitibus, & maritimo gregi esca relinquuntur, & velut imperio defuncti carnifices abscedunt. Sed vis diuina potentior fuit. Diuinus e caelo delapsus Ales, inspectante hominum turba, sublatum utrumque statuit in sicco, atque ita sauitia Neronis elusa, Genuam, inde Mediolanum retendere. Haud ultra differri ipsis martyrij palmam oportebat. Mediolani iam erat Anolinus aemulatione feritatis gratus Neroni, & quem haud facile quisquam illius aetatis, improbo certamine superaret. Is Nazarium & Celsum simul atque habuit in potestate,

re, veluti laurentas ad principem super ea re litteras
mittit. Præstigiatores impuros, qui tot ad eam diem
impunè turbas excitarint, quique pœnas & iudicia
sint eluctati modis inenarrabilibus, iam teneri sic, vt
effugium inuenire omnino nullum possint. Quando-
quidem prouidentia Deorum id acciderit, scriberet
ecquid ipsi faciendum videretur hominibus eiusmodi;
nam se quidem ab eius præscripto non discessu-
rum, cuius nutus & verba pro oraculis ducat. Ne-
ro nihil atrocius mandauit, quàm vti tollerentur.
Ita securi percussi ad præmium in cælum euolauere.
Corpora in latebras abiecta, ne quis ad ea popu-
li concursus fieret, aliquandiu fuere in occulto.
Mox homini plebeio somnium fuit; iret atque in-
sepulta sanctorum cadauera mandaret humi; simul
editæ notæ, quas sequeretur. Urbis regio, quæ Ro-
mana dicitur, in meridiem obuersa est, & egressis
porta, vacuus ab humano cultu tunc fortè campus ad
dexteram erat. Ibi repertas Nazarij & Celsi reliquias,
effossa raptim humo, Christiani homines condidere;
acciditque dum id fieret, digna res memoratu, quæ
postea diu in ore ciuium fuit. Plebeio illi, qui no-
cturno monitu locum inuenerat, vbi cælestia pigno-
ra delitescerent, filia nabilis erat indole singulari,
nec inelegantis formæ. Cæterùm apopletico stupo-
re defixa mœror erat vniuersa domus, & vicinitas
tota notæ familiæ cladem miserabatur. Multa nequic-
quam experti fuerant remedia solliciti parentes, mul-
tis etiam, vt in Christiana domo, fuis precibus, im-
plorata super ea virginis calamitate, diuini auxiliij

vis fuerat, ut, si ita expediret, si rerum omnium arbitro sic videretur, reciperet corpus adolescentula, neue relinqueretur consumenda perenni cruciatuum, tabe miserabilior utique quam quibus ferro eripitur vita, quosve alij violenti casus humanæ varietatis absumunt. Hæc igitur in hunc modum infelix, & deplorata puella repente conualuit eo ipso temporis momento, quo pater humanis reliquijs cespitem egerabat, atque vulgato inter Christianos tantæ rei miraculo, lætitia & robur animis, certissimæque spes ad omnia perferenda, queis tentarentur, incessere. Cæterùm ipsæ sanctorum reliquiæ eo in loco latuerunt usque in tempora Pontificis Ambrosij, qui re-
pertas indicante Deo, transtulit honestiorem in sedem, & splendide ac magnificè collocavit, nosq; rei seriem exponemus, procedente in id tempus historia. Nazario & Celso, Geruasium & Protasium diuersi annales nectunt, explicantque mutuæ caritatis officia, queis alteri alteros adiuuerint, cum iisdem vinculis attinerentur. Ea fama nimium quantum aberraret à vero, confundatque tempora & ordinem rerum. Constat enim certissima litterarum atq; monumentorum fide, Geruasium & Protasium post aliquot ab hoc ipso tempore annos extitisse; quo in loco memorabuntur vrbis nostræ populares, & alumni, neque fraudabuntur honore suo, quos inter præcipua decora nominis Ambrosiani numerare licet. Præfuit Anatholon Ecclesiæ Mediolanensi, tredecim annos, felicior principio, quam fine. Nam cum aliquandiu, licet asperis in rebus, facilem tamen, ac
expe-

expeditam Euangelio viam tentasset, tantæ mox difficultates, tantique terrores obstitere, prope vt actum esse de tota re Christiana videretur. Dicitur ex ea consternatione mœstus animo Pontifex, ad Barnabæ fontem, domiciliumque pristinum illud iuisse, quòd Ecclesiæ vastitatem, atque tota passim vrbe reposita inanium Deorum simulacra sustinere oculis non posset. Brixiam inde tetendisse, quòd ibi quoque labare fidem, & Pastoris desiderio languere multos inaudisset. Nam sua sacra, & proprium Episcopum habere primis illis Ecclesiæ temporibus, haud cuiuslibet ciuitati datum fuit. Vt quæque vrbs multitudine hominum, & docilitate præstaret, aut cæteris opportuno ad Apostolicas expeditiones immineret loco, ibi Pontifex domicilium & sedem habebat; minores & obscuriores alias, vel idonei plerunque homines regabant Episcoporum loco, vel Episcopus ipse per occasionem obibat. Ea scilicet Anatholoni fuit causa Brixiam excurrendi, qua in vrbe postea reliquam egisse dicitur ætatem, neque ad nos reuertisse. Certe Cenomani hunc primum vrbi suæ Pontificem asserunt, monstrantque sedes & loca, quæ tenuerit extra urbem, siue pulsus iniurijs eorum, qui Christi nomen & disciplinam auersarentur, siue pertæsus vitrò Christianæ rei casus indignos, & quotidiana probra, quæ minus acerba forent audienti, quàm videnti. Variant alij, Pontificis huius, & nomen, & annos, pro Anatholone scribentes Anatolium, eiusque Pontificatum retrò vocantes in prima Claudij principis tempora; nec desunt, qui Barnabæ penitus ob-

non
liti,

liti, seriem Episcoporum vrbis inchoari hinc velint. Galuaneus more suo quosdam citat annales, in quibus extet, D. Georgij Basilicam, quam postea Natalis Episcopus Canonicorum ordini tuendam dedit, iactis ab ipso fundamentis excitatam fuisse. Id ego tralatitium putavi, de primordijs eius Basilicæ notata temporibus, comprobata testimonijs, aliquanto post allaturus. Sacri corporis reliquiæ in magno sunt ambitu vetustaq; contentione Cenomanos inter & Mediolanenses. Hinc D. Babilæ, inde Floriana ædes, hominis diuini seruare mortalitatem dicuntur. Ego secundum Cenomannos iudicare non dubitauerim, inductus vetustissimi Carminis auctoritate, quod ab Episcopo Miroclete additum Anatholonis ipsius imagini, Andreas Alciatus, magnus Patriæ rerum indagator enotauit, atq; retulit in litterarum monumenta diffusus marmorì contra temporis iniuriam. Id carmen, iuisse Brixiam Anatholonem, & vltimam ibi requiem obtigisse Pontifici, satis declarat. Simul Petri hospes, Barnabæ socius, neque degener ad pericula litteris ijsdem appellatur. Cæterùm est in Ambrosiana Bibliotheca scriptus manu codex auctore Michaelè Piccolpasso Bononiensi, quo in codice, de Anatholonis vita, & institutis ad eandem pæne formam omnia, de reliquijs autem contraria & diuersa penitus traduntur. Quippe, super cætera pastoralis animi ornamenta & virtutes, tenuissimi cibi hominem fuisse; tempora vigiliarum ac somni, nullis discriminata horis habentem, tantum capere solitum quietis, quantum nimia lassitudine cadentes oculi, non

non animaduertente ipso, possent usurpare. semper, aut placando precibus Numini, aut informandis ad Euangelicam disciplinam quoscunque nactus foret, instituisse. Discedentem postea Mediolano, sua item edicta, suasque litteras promulgasse, constituendæ ac firmandæ Metropoli quam Barnabas ipse fundasset ac instituisset. Postquam apud urbem Brixiam expirasset, nulla cæremonia, nulloque cultu, discipulos abdidisse corpus, quâ latebræ vacarent accusatorum, & carnificum incessu. Inde esse factum, ut cære reliquæ premantur obscura nocte, neque monstrari iam possint. Id consensu Galuanus, & Piccolpassus affirmant. Sed ego Mirocletem sequor. Anatholone defuncto mortali hac vita, subibat annus à Christo nato septuagesimus alter: Romana sacra Linus obtinebat: finierat Nero: successerat post breue Othonis imperium Vespasianus; Mediolanenses absq; pastore. Mox Caius fuit. Is, Romanus Ciuitate, cognomento Sergius, & Barnabæ, sicuti demonstratum est, alumnus, fidus Apostolo, per æqua, per iniqua comes fuerat. Nouerat fama, clarum origine, grauem animo, lingua promptum: interioribus quoque litteris & artibus, queis tunc Romana iuuentus inclaresceret, excellebat. Nec degener ore vultuque, siquidem vera lineamenta excepit, atq; custodiuit pictura potius, quàm excogitauit ac finxit. Ad hæc tot in vnum cumulata bona, cum verum vnicumq; bonum accederet, pietas in Deum, & Christianæ virtutis amor; effecerat, ut populo Pontificique iuxtà carus esset. Neque Barnabas alium sibi legare libentius,

tius, vbi quid sedulo ac prudenter agendum foret, neque populares alium vereri magis, magisque vllius auctoritate commoueri ac regi. Cum in hunc modum, viginti fere annorum spatio, sub Barnaba primum, deinde sub Anatholone, Mediolani moratus esset, vulgoque sic omneis augurarentur; altero iam crepto, altero vergente ad finem Pontifice, summam Ecclesiasticæ rei fore penes ipsum; ille cupidine visendi principes Apostolorum, simul tactus desiderio patriæ, Romam est profectus. Ibi, cum Apostolus vterque ferme sub ipsius aduentum è viuis exempti, terrarum orbem, & humanum genus, augustissima spoliatum luce reliquissent; magnis nobilitata vestigijs obeundo loca, sacroque recenti madentem cruore terram, pijs osculis appetendo, desiderium expleuit. Simul, quadam, vti credere licet, futuri muneris præsignatione, residuos, Ecclesiæ proceres, qui Romæ per id tempus erant, consulere de rebus diuinis, firmare fortibus alloquijs animum, prorsus in eam curam excubare, vt ipsorum instituta, & Euangelij prædicandi rationem ac vitæ viam cognosceret. Præcipue autem coluit, observauitq; Clementem, qui postea primus hoc nomine rem Catholicam administravit. Facile ad ipsum quoque Linum, de singulari hominis pietate, ac prono in munus Euangelicum animo peruenit fama, eamque mox ipse notitiam adduxit in iura familiaris amicitia. Sacris muneribus exercebat virum; inde petenti Anatholoni consiliorum adiutorem, & regendæ Ecclesiæ socium concedit. Ita Mediolanum reuersus, & per omnia pastoralia expe-

rimenta probatus, postquam Anatholoni obitu, vacua nobis Ecclesie fuerat relicta, fidelium precibus & obtestatione, vigiliam eam capeffuit. Non traditur certum; haud tamen abhorret à vero, quod viri prudentes, & Ecclesiasticarum rerum ætate nostra maxime gnati, de Caij huius inijs, & Pontificatu coniectauerent. Quippe Romæ creatum Episcopum, pari cum Anatholone iure ac potestate Mediolanensem Ecclesiam administrasse, donec extincto Collega solus eam obtineret. Circa Romanam hanc peregrinationem discordant vetustissimi scriptorum, atque scinduntur in contrarias opiniones. Alij, & quibus malim credere, priuatis adhuc rebus iuisse Romam Caium; quidam Episcopum fuisse, cum proficisceretur, tradunt. Nullus tamen ambigit de adspiratione mirifica diuinoque afflatu, quo senserit Apostolorum occasum antequam ad urbem appropinquaret. Piccolpassus de tota re sic refert. Cum iam eò peruenisset Caius, vnde media ferme Romam esset via, concidisse similem attonito. Mox animum rediisse, percunctantibusque socijs, fatiscne saluæ res essent, hæc locutum; Quid mihi, aut vobis, orbive terrarum vniuerso potest esse salui, peremptis indigna nece, quorum in capite & vita humanæ res nitebantur: Neronis cecidere scæuitia Petrus & Paulus: id modò cum dixisset, perrexisse tamen ire, sicuti destinarat. Tantam postea cladem, & tanto funere perditas res, Ecclesiamque prostratam, & id genus alia, quæ pius dolor inueniret, toto deinceps itinere sermoni materiam fuisse, donec urbem ingrederentur. Ibi quan-

G

diu

diu substiterit, incuriose scriptores quærunt, & tamen tradi magnopere ad rem pertinebat, vt vacuæ per id tempus Ecclesiæ notari spatium posset. Ego non diu crediderim abfuisse, siue Mediolanenses exciuerent, siue redijt vltro, siue Linus misit. Huius Episcopi sanctitatem, dignosque spiritus Ecclesiæ primæ candore, vno exemplo notasse satis fuerit; quod scilicet instituit Mediolani vitæ communitatem inter Christianos; ipseque adeò, cum ab opulento iam cætu parte fortunarum oneraretur, omnia contulit in publicum primus fere apud nos author tollendi ex Ecclesiæ moribus & consuetudine funestas voces capitaliaque nunc verba Meum & Tuum. Ad eandem formam cætera cum essent, ipseque mirus & animi, domitor, & corporis, ciuitatem in se conuerteret vniuersam, atque adeò politica principum ingenia, superbum genus ac delicatum, magnæ virtutis admiratione percellerentur; inde factum est, vti tantum incrementi caperet Ecclesiastica res hoc Pontifice, quantum exsequemur. Et certiora iam hinc de primordijs Ecclesiæ, ac de progressibus Euangelij tradentur. Vetustissimæ Basilicæ suos honores agnoscent, caremonias & ritus, & magnas piorum hominum liberalitates, atque vitæ prodigos animos peragemus ingenti rerum spectaculo. Coaceruati parentibus filij, secutæ maritos ad necem coniuges, infectæ cædibus Ecclesiæ, neque magis vnquam declaratum, pietatem obfirmatam potentior esse, quam violenta regum imperia. Philippus Oldanus erat Mediolani vir splendidus ac opulentus, & claritudi-

dinis primæ nisi Romanū fastigiū obumbraret. Illo in capite & illa in domo, spes omnis & gloria Mediolanensium videbatur posita esse; Tum consilij, tum opis causa vulgò illuc ibant. In publica quoque munera, partemq; regiminis adsumebatur, quatenus appetens omnia Romanus, erga eminentes inuidia, & illa venenum omnis æui, maligna cura peregrinam in virtutem, sollicitæque regnantium artes paterentur. Is postquam in Cai vitam intendit oculos, obseruauitque contemptorem humanarum rerum, impavidum ad pericula, securum animi, popularesque suos, & nouam illam rempublicam augustiore moderantem atque regentem imperio, quàm quod vi sua Romanus exerceret; hæc igitur vbi vir prudens animaduertit, simul vbi multoties immiscuit sese concioni, audiuitque, Deum, trinum, & vnum, ac æternā hominum generi vitam, siue quis cælum & præmia, siue quis inferos & supplicia meruerit; tunc enim uero, hæere attonitus, detestari superioris vitæ deliramenta & fraudes, non ambigere, quin vita hæc esset vnica & vera, statimque Baptismum expetiuit. Ad D. Barnabæ fontem vitali tinctus latice reliquit incertum in Christianorum animis, plusne claritudinis & nominis ipse adiecisset fonti, an inde plus gratiæ ac virtutis hausisset. Tanta celebrato mysterio, vel sanctitas homini, vel honos Lymphis. Secuta Philippum est familia primùm ipsius vniuersa, capitum ad quinquaginta; deinde ciuium multitudo, vt quisque cliens, aut amicus, alioque quo vinculo annexus domui exemplum admiraretur. Portius

& Faustus, digna parente proles ante alios enitueret, quorum nomina magnis Basilicarum appellationibus immista aeternum manent, moxque fufius dicentur. Nulla interim quies dabatur ab carnifice Anolino & quoscunq; sacros attingisse latices compererat, horum ipse sanguinem libabat extincto iam Neroni, cuius crudelitati ac monstro cadebant quotidie Sanctorum agmina, Baptismusque Martyrij praeludium erat. Oldanis tamen ira pepercit, credo quia turbarum aliquid timeret Romanus, si magna illa nece Mediolanensium animos irritasset. Non dispat fortasse causa seruauit Caium, vt in quotidiana popularium strage, per diu nulla caput ipsum attingeret iniuria ferri. Martirum corpora Philippus ipse, qua nocturno & clandestino per urbem egressu, qua spreto palam periculo matutinus aut meridianus adsportabat in suos hortos, & gratissimo erga sacros artus munere mandabat humi. hortos eos postea donauit Caio, & acceptos ille consecrauit, vt puri ab humano cultu incum sepulturae usum vacarent. Fuerant in illa urbis parte, vbi nunc D. Ambrosio, & D. Francisco, & D. Valeriae nota Tempia celebrantur, videturque datum Oldano fuisse diuinitus, vt alientem illam olim ossibus, multiplicique scrobe perfossam aream monumentum illius pietatis, duae religionum augustissimarum aedes occuparent. De Ambrosiana aede, propriam quandam & congruentem ipsius magnitudini suo loco narrationem texemus: quae nunc Franciscana dicitur, fuerat primo Saluatoris aedes, inde Nabors & Felicis, postea D. Francisco cessit, enormi per

cas

cas variationes incremento. Sed non tanta nunc est frequentia propter magnifica tecta sumptuosasq; moles, collegia quoque, & ordines amictus varij, quantum Oldani nomen, illisque mutata glebis, corpora sanctorum merueret. Auctorem habeo, solitos fuisse vicinarum urbium populos religionis causa illuc ire cateruatim, urbemque Mediolanum non minori fama & prædicatione fuisse propter hunc Oldani campum, quam ob alia rata nobilitatis ornamenta iactata Metropoli semper & iactanda. Ipse quin etiam Ambrosius insecuta postmodum ætate summum urbis ornamentum, haud vsquam alibi iucundius quam ea in sede fertur habitasse, solitus insomnes ibi noctes traducere, id habere gratissimum animo fesso leuamè curarum, quippe cum multa illic cælestium imago, multoque sanctorum cruore refertus cespes obuerfaretur. Hæc postea toto quantum spatio patescit area, simulq; palatinae quæ ibi in vicino fuerant ædes, Canonorum ordini sunt attributæ. Palatij, molem primò, deinde reliquias & vestigia voracissima temporis ingluuies absumpsit. Unica superstes columna visitur in hunc diem, indicanda nobis quo loco Ambrosianæ faciem vniuersam, Ædis litteris hisce consignare destinamus. Ac Philippi quidem Oldani Baptismus, hæc decora & incrementa tulit Ecclesiæ Mediolanensi: Vitalis & Valeria coniuges ab eodem Pontifice lustrale beneficium adsecuti, minus opum ac diuitiarum habebant. Ideo non perinde in publicum claruere. Sed Martirij palma, quæ fastigium æquare quodlibet posset, haud dubie maiores facit.

Vitalem Rauennæ Paulinus mactauit in fami supplicio, vt Neroni suo nihil abſimilis videretur, atque vt in ſuperſtitis miniſtri ſæuitia & furore perempti iam principis ingenium emereret. Quippe tortum equuleo demisit in vaſtam cauernam, ingeſtisque ſaxis, venenato illic, & fœdo animalium gregi, ad oſſa conſumendum reliquit. irritauerat carnificem animum innoxia voce, cùm fortè Vrficinum medicum haud ſatis intrepide vadentem ad ſupplicium, admoniſſet, vt in animi ſui ſalute procuranda, recordaretur artis, quam factitaret. Ex eo, & nouus Vrficino vigor, & ipſi palmæ principium fuit. Neque multo poſt ſubſecuta maritum vxor, pari conſtantia, & exitu. Rauennam tendebat illa, vt iugale cadauer inde Mediolanum adſportaret. Sed vbi diuinitus admonita retro in patriam iter conuertit, eam agreſtes homines, qui Siluano ſacrificabant, exceperere, cumque ſociam impietatis adſciſcerent; poſtquam, nec preces, nec minæ alternis valebant, dimittunt ita verberatam atque contuſam, vti triduo poſt expiraret. Plane abhorret animus mihi ab ea ſeueritate & rigore, qui communem & inueteratam gentium vrbiumque retractare famam & opinionem amat. Sed tamen vix capio fidem illius gemini partus, quem maturo nondum vtero Valeria dicitur inter ea tormenta & pœnas edidiſſe. Infantum nomina Diogenes & Aurelius feruntur, atque adeò maternæ veluti conſortes palmæ, ſuū in Eccleſia Mediolanenſi cultum obtinuerunt, cùm tamen alioqui de hiſce Aurelio ac Diogene nulla in veterum annalibus extet memoria. At Geruaſium

ſium

fium & Protasium alteros eodem matrimonio geminos, qui vel seueritate vitæ, vel mortis genere, fraternum illud vinculum nobilitauere, non ambigua tantum, sed contraria etiam inuoluit atque habet fama. Et parentibus natos illis, & exitu non dissimili mortalem hanc liquisse vitam constat; ceterum annus ipse Martirij nulli non scriptori talium rerum attentè ac sollicitè vestigatus in obscuro adhuc latet, miraqu; contentionum ambage ac varietate tota res in hanc illamve partem trahitur, prout quisque, tempus & annos, repræsentat, aut differt. Neque erat controuersia locus ac variationi, si non annalibus immista mentio Marcomanici belli, occasionem præbuisset. Id bellum isue motus, quia non reperitur inter hæc tempora, & quia non meruerat in hanc diem ea gens, cur arma Romana in ipsam mouerentur; ideò laborant qui martirium eiusmodi conferunt in hanc ætatem. Astasius quoque Comes haud ambiguum Præfecti nomen, quo Præfecto certamen subiere, veluti contentionis totius non parua est accessio. Nam quia is honoris titulus hac ætate nondum increbuerat: inde scilicet efficiunt, in huius memoriæ monumenta mendam irrepsisse, reijciendosque Martires vsque in illud æuum, quo nomen id dignitatis foret in vsu. Neque mouentur columellæ veteris autoritate, quæ iuxta Iouis arcem effossa, & erecta publicam in lucem, præfert nomina, & annos, & Martirij summâ. Id adulterinum esse monumentum dicunt, litterarum argumento, quæ recentioris formæ notas & ductus malè nimirum tegant. Prorsus his alijsqu; coniecturis vsque

vsque in Aureliani tempora Geruasius & Protasius ex
vna parte coniunguntur. In altera, quæ scilicet asserit
eos æuo priori, sunt ipsius Philippi litteræ, fama
constans Ecclesiæ Mediolanensis, & graue testimo-
nium Ambrosij, qui, cum Aureliano centum haud
amplius posterior annis diuino munere inuenisset ea
Martirum corpora, scripsit ad sororem vsus ijs ferme
verbis, quæ ab omni temporum & hominum illorū
memoria longissime semotos fuisse Geruasium & Pro-
tasium declarant. Hæc inter se contraria, & diuersa,
nostra non possunt authoritate componi. Certè con-
stat posteriores fuisse Nazario & Celso contra quàm
nonnulli scriptores tradidere. Itaque omissa obscura
iam diligentia, quæ tenebras potius offundit huic lo-
co, quàm partem lucis adfert; martirum ipsorum
initia & finem expediemus; quomodo caelestes ani-
mi Tirannum aduerterint, quomodo priuata ipsorū
pietas, gloria & prædicatione apud posteros pontifi-
cale fastigium æquarit. Pertinet enim ad nostrum
institutum, Ecclesiæ Mediolanensi repræsentare suos
proceres, & polliciti sumus, & libenter attinemur ta-
libus, donec Apostolicis temporibus explicatis, ve-
niatur ad vltiora illa plena varietatis & potentia,
plena fraudum humanarum, haud sanè grata mihi,
sed iucunda in vulgus materia. Protasium & Geruasium
genere Vitalis & Valeria, de quibus paullò antea
dictum est, eosque diligenter ad religionem & pie-
tatem informauerunt imitatione sui. Itaque, post-
quam, Vitalem Paulinus, Valeriam rusticanus furor
abstulerat, superstites filij statim excelsos animos a-
peruere.

peruere. Siquidem, concessa seruis libertate, patrimonioq; diuendito, quicquid inde pretij est redactum, id in pauperes large ac benigne sunt partiti. Et adeò sine respectu effusa liberalitas fuit, vt ipsas in Christi gratiam ædes alienarent, reseruato paupere recto, sub quo dicuntur Monastica vitæ formam ac disciplinam instituisse priuatim. Inde multa fratrum inedia, multæ vigiliæ, faccus, verbera, preces, & alia, quæ sibi inuenire pietas solet; neque insignis vita domesticos intra parietes contineri ac latere diutius potuit. Christianæ religionis accusantur, & statim impuri, sacrificuli iucundum spectaculum ab diro in rem Christianam odio gratulabantur sibi ac destinabant. Sed gratia & commendatio nobilitatis arcebat iniuriam, donec inuidia & furor tale commentum excogitauit. Astasius siue Anastasius eo tempore quidam erat Mediolani, penes quem summæ rerum. Huic ad nouum, & magni nominis bellum proficiscenti, persuadent impostores, non fas esse ipsum ex acie victorem redire, nisi Geruasius & Protasius Christianam eiurare religionem cogantur; ita oraculo sortem editam. Nec mora; citantur vterque; & postquam sollicitati modis omnibus, abnuebant; Protasius tergo & capite mulctatur; Geruasij flagellandi non factus ante finis, quàm concisus & laceratus occumberet. Ita parentibus filij, non vita modò, sed etiam morte pares fuerunt, fama & celebritate prope maiores. Cætera de reliquijs ac translatione sanctorum, vtique destinatum erat in illud reseruare tempus, quo tempore prodire diuinitus in lu-

H

cem

cem triumphante religione, & fœdos inter ciulatus ac fremitus affurgente velut Orco. Sed quia prouideo iam nunc, Historiam satis habituram esse negotij, si cætera temporis illius negotia, magnosque rerum humanarum euentus, & casus exsequi possit; ideò, cælestia hæc & diuina tantò ante repræsentare, subitum, atque reliquam ad molem utile consilium fuit. Cùm ad hunc modum in Geruasij, & Protasij, corpora carnifices desæuissent, non minor in eorum reliquias desæuiebat iniuria vetustatis. Tenui tantùm ac exolescente iam auditione ferebatur, fratres olim Mediolani geminos fuisse, qui, cùm cælestem in terris agerent vitam, carnificis manu modis indignis occubuissent. Nomina quoque variantes corrumpebant, & Protasij vice Oribasius ibat in ora. Mox compressa tamdiu gloria, cumulator venit. Ambrosio Pontifici, cùm solenne quadraginta dierum ieiunium exegisset ea seueritate & abstinentia quæ propria ipsius fuit, nocte quadam, inter quietem, quæ finitima esset vigiliæ, duò pulcherrima specie iuuenes apparuere, quos cùm magnopere gestiret alloqui, hæreret lingua, neque posset omnino quicquam effari. Paullò post, inter eum conatum expergiscitur, statimque iuuenes ex oculis abire. Tunc Ambrosij sollicita mens haud dubie suspicata dolum, & latentes insidias, ac solita machinamenta Dæmonis improbi, distrahebatur ancipiti cura, subeunte rursus metu, ne diuina visa, & oblatam è cælo speciem mala suspicione violaret. Renouat preces, addit ieiunia petitque supplex à Deo opt.

max.

max. vt si cælitus immiffa species foret, repetitis vicibus immitteretur; alioqui facefferent oculorum ludibria, & fpectra, & eментiti vultus. Apparuerunt iterum atque tertio; nec iam erat fomnus & quies, fed ad exigendam rei fidem attenta mens, & ieiunio ac fame vigiles oculi. Intempefta nocte, cum obuerfarentur nota iam iuuenum ora, fimul adfuit veneranda canitie fenex, qui Paullum Apoftolum imitaretur ore ac vultu. Is Ambrofum ita eft allocutus. Hi funt, qui falutaria fequentes monita, fpectaque sæculi vanitate, conftanti erga Deum obfequio & anguftijs humillimi tecti, Martirij decus meruere. Horum inuenies corpora, quæ tibi quotidianæ precationis eft locus. Ibi ad sextum dodrantem effoffa humo, arca marmorea complexa cælefte pignus apparebit. Tu arcam aperito, eaque in arca, Martirum nomini templum ædificato. Hæc ferme Paulus Ambrofio. Ambrofius inde precatus, vt contra adfpicere & alloqui fas efferet, quo nomine forent hi Martires, rogat. Refponfum eft, ipfa in arca tabulas fore, quæ nomen, & vitam, & exitum eorum amplecterentur, isque colloquio finis & vifioni. Læta ea res Ambrofio, quippe qui præcipua religione veneraretur, notam quidem fama & auditione, nominibus verò confufam & incertam eorum cohortem, qui Mediolani pro Chrifto fanguinem effudiffent; ac mirifico teneretur ftudio, vt magna martyrum nomina, magnasque reliquias in publica vrbis & Ecclefiæ luce collocare poffet. Ita pastoralis geftiens alacritate, prouinciales Epifcopos velut in triumpho

H 2 partem,

partem, ex omnibus vndique locis conuocauit. Postquam frequentes adfuere, totam sacro cætui seriem visionis exponit, verba, locum, ora, suas quoque suspiciones, & exitu disiectos metus, quid initio pauisset, quomodo diuinam opem implorasset, memorat. Magna res omnibus visa, coniunctaque gratulatione ac pietate, cælestis beneficij magnitudinẽ, & monstrata munera, moxque futuros in conspectu Sanctorum artus, & augustissima ora venerantur. Inde auersi ad iussa exsequenda, suis ipsi manibus molliuntur humum, & egesto cespite prout edictum fuerat, arcam reperere. Hac reuerenter atque trepidè soluta, flagrantissimæ suauitatis odor, primò circumquaque manauit; mox proceri iuvenes recenti cruore perfusi quasi viuacibus adhuc oculis emicere. Simul agnitæ litteræ, quæ totam illorum martirij seriem & ordinem, fortunam quoque & parentes, & nomina & vitam explicarent. Sic monstrati, sic reperti Martires, quanto par fuerat, ciuium concursu, & publica gratulatione celebrantur, instructaque, prout opes & ritus illorum temporum erant, pompa & agmine, quam splendidissime faustinianam in ædem, atque inde postero die in basilicam Ambrosianam transferuntur, neque finis miraculorum queis diuina benignitas celebritatem eam honestaret. Cæcus erat quidam Seuerus nomine, publicè notus ex laniena, quam factitarat. Is cùm ad sacra fercula, ductore per mediam turbam iter apertiente, peruenisset, plenus bonæ spei stragulam vestis exosculatur, quæ reliquias iniecta superne contegebat,

bat, statimque ipsi reluxit dies. Pompa dein procedente, fremitus Dæmonum exaudiri, quos Ambrosius in crucis figuram explicata manu diuinitus fugabat, obsessique mortales ab Dæmonum seruitute in Christi libertatem asserebantur. Ob eas res, cum faultrix Arianorum Iustina, quæ Pontificem exercuit tantopere, ferocem animum exueret, atque inciperet adhærescere Catholicæ veritati, non temperauere quidam ex illa secta, quominus criminarentur, conducti homines ab Ambrosio, qui se fingerent lymphatos, & per ludibrium adsimulato miraculo, populum concitarent. Sed calumniæ probrum illius mox recidit in authores ipsos, gloriaque sanctorum aucta potius eo mendacio, quàm imminuta. Namque phanatico spiritu correptus ex ea colluione quidam, horrendos eiulatus cœpit edere, & cruciatus acerbissimos, queis ipse torqueretur, imprecari diris omnibus in eos ipsos, qui Christi Martires impudenti mendacio dedecorare fuissent conati, quique salutarem Ambrosij doctrinam auersarentur. Inde Geruasius & Protasius esse in magno honore, crescere Catholicis autoritas, alteri illi, vanitate detecta confusi & incerti rerum suarum hæere. Ex Faustianiana in Ambrosianam Basilicam postmodum ossa comportantur, affluente certatim ad spectaculum populo, & veluti oblatos è cælo patronos, atque tutelares amplectente miris modis. Ambrosius collocato ferulo destinata in sede, concionem habuit luculentâ, qua, simul cæleste munus extolleret, simul increparet Arianos, quorum animi etiam aduersus diuina
mira-

,, miracula contumaces essent . Vidistis aperta diuini-
 ,, tus lumina, quæ clauserat offusa nox , redditamque
 ,, cæco lucem? Vidistis attonitos Dæmonas , & hor-
 ,, rore ac trepidatione fluctuantes inferos? Et sunt ad-
 ,, huc qui lucem oblatam adspersentur , neque tanta-
 ,, rum rerum admiratio flectere animos potest? Hæc
 & alia in eandem sententiam ab Ambrosio perorata,
 spiritu ingenti; neq; deinde Mediolanenses eius diei
 memoriam segniter coluere. Apud exteras quoque
 gentes, ea diuulgata fama studia pietatemque conci-
 uit. Vsq; in Africam expetita fragmina, posita mul-
 tis locis aræ, magnorumq; virorum ingenijs & elo-
 quentia quæ tunc erat, laudati Martires, & vrbs Me-
 diolanum antelata magnis aliarum urbium fortunis,
 cui præsidia hæc & ornamenta cæleste Numen ob-
 tulisset. Nos quanquam celebritatis ipsius ordinem
 hoc loco velut antecapere commodissimum existima-
 uimus, ea tamen testimonia deinceps & monumen-
 ta proferemus, vt quiq; locus inuitabit. Caio tredecim
 vigiliæ Mediolanensis annos, fama frequentior perhi-
 bet; in vigesimum vsque secundum durasse quidam
 tradunt. Fuit is primus ferè conditor cæremoniarum
 & rituum, vnde sacris rebus honoris ac dignitatis
 aliquid interlucet. Nam & in odæo choros alterna-
 re, & funebri cantu modulatis precibus exsequias ho-
 nestare, sunt ipsius instituta. Magnam in omnibus
 rebus ei fuisse gratiam & decorem perhibent. Non
 tamen ad extremum Præfecti vitauit immanitatem,
 publicè virgis cæsus, atque missus in exulium, ob
 eam causam, quòd malefica verborum vi corruppe-
 re ac

re ac

re ac infatuare ciues diceretur. Tanta facultas orationis fuit, & tanto ardore ac spiritu rationum momenta demittebat in eorum animos, quibus persuadere aliquid vellet. Eius ossa, & reliquias Franciscanae aedes habet, certa sanctitatis, ambigua Martirij; ego Martirem Caium affirmare non dubitauerim, vel quia tempora fuerant eiusmodi, ut euadere non potuerit, vel quod una cum Clatæo Brixia Pontifice multa saeva pertulisse ipsum grauissimæ litteræ testantur. Clatæum imposuerat Ecclesiae Brixienfi pontifex Anatholon, quò tempore ipse Barnabæ successor eam urbem relinqueret. Vbi successerat Anatholoni Caius, venit Mediolanum, ut cum eo de regendarum animarum ratione colloqueretur; & quasi tenderet in certa pericula præsentemque perniciem, Viatoré nomine rogauit, uti gregis interea curam ageret, ac si quid sibi tristius accidisset, ad finem usque perseveraret in illo vicario munere. Ita confestim hospes ducitur in vincula, & in pœnam constantiæ qua Christum amplexus vana Idolorum aspernabatur Numina, percutitur securi, quæ tunc post cruciatuum tentamenta, expeditissima via mortis erat. Hactenus Barnabæ comitatus & disciplina populo Mediolanensi pastores dedit. Qui deinceps obtigere proximi primis longum in tempus augusta nomina, & radiati capitis honores hereditario quasi iure vicissim accipiunt, & transmittunt. Dein alij sequuntur, partim vita magis quam appellatione sancti, partim similes hominibus cæteris consuetudine morum ac studiorum, & genus vtrumque subinde distinguit varietas,

tas, vt si ex turbido serenus, aut è sereno turbidus dies existat. Quo tempore Caius excessit urbem Romam Cletus, Pontifex maximus, Domitianus Cæsar habebant; annus à Christo nato octuagesimus octauus agebatur supputatione vulgata, quæ si vera est, nihil ambigam, quin per illud spatium aliquandiu sine pastore Mediolanenses fuerint. Namque cum Barnabæ septem tredecim Anatholoni, Caio totidem adscribant; in promptu est ratio, qua ratione conuinci potest, à quinquagesimo, qui Barnabæ primus fuit, ad Cai vltimum quinque vtique annos excidisse. Sed tamen prompto post Barnabam Anatholone, & post Anatholonem Caio, rursus in ancipiti mihi animus hæret, neque interpontificij rationem explicat satis; nisi fortasse longiora vitæ spatia singulis fuere, rariorque fama propior est vero. Postquam cælo receptus Caius sine Pontifice, & capite reliquit Ecclesiam, ipsi ciues è suo corpore, sacrum ducem, à quo regerentur, inuenere. Castritianus is fuit Oldanæ stirpis idoneus muneri; Sed recusabat, donec efflagitatione popularium victus flexit vt desineret rogari tandem & negare. Antea qui fuisset alienior ab omni honoris titulo & cura suscepta mox Ecclesiæ Mediolanensis, administratione tantam instinctu diuino gregis induit caritatem, vt, & superioribus illis pænè par haberetur, & posteritati difficile certamen vigilantia pastoralis relinqueret. Primum omnium cum paulò antea Domitianus in sacras ædes, & in omnia religiosa loca fœdam vastitatem intulisset, neque iam haberent Christiani, quò congregarent

rent

rentur ad caelestem opem precibus & sacrificijs exposcendam; ille tum vetera templa restituere, tum consecrare noua est aggressus. Et prompta Castritiano gentilium suorum liberalitas erat, nec vlla sumptus aut arcae difficultate laborare illum patiebantur. Quippe Philippus Oldanus, & eo defuncto, Portius & Faustus imitata parentem proles, vltro in sua tecta Pontificem induxere; & eò statim ille diuinas religiones induxit, aedesque, Portianam vnã, alteram Faustinianam appellauit. Id gratiæ datum ac pietati, vt sic largitores duorum fratrum animos futuri homines noscitant, & mansere per diu templorum appellationes, donec potiora sanctorum nomina, Victor illi, Vitalis huic incessere. Vtramque videre patres nostri, collapsas nunc, & resectas ea temporis varietate, quæ nihil æternum sinit. Faustiniãna aedes fuit illa, quæ Diuo Ambrosio Iustinae furorem vitanti receptaculum præbuit, ibique sacros himnos & psalmodiam vniuersam ad Græci ritus consuetudinem diuinus pastor est modulatus. Sed eius rei principiũ & finem, quæ mulieri causa Præsulem insectandi, quod ipsius in tali tempore robur & constantia, cum ad illa tempora ventum fuerit, explicabo. Castritianus, apertis in hunc modum Basilicis, vt essent, qui eas obtinerent, initiauit sacris, & descripsit in sacramenra vicesque quos ad quodque ministerium esse idoneos putaret. Per eos Christiana multitudo sine strepitu ac tumultu cogebatur in templa, partemque publicæ iam lucis vsurpabant, quos per diu latitare sauitia temporum coegisset. Ipse quadragesimopri-

mo anno quàm Pontificatum inierat decessit, quo tempore Sophia cum tergemina prole profecta Romam, miraculi fuit instar in vrbe, quæ sua tantùm admiraretur; & alumnas eas nostræ ciuitatis curatius memorari ius fasque est. Sophia patria Mediolanensis fuit; opes ei supra ciuilem fortunam; mariti nomen intercudit, filiaë treis magnarum virtutum nominibus appellataë, Spes, Charitas, Fides. Indiderat ea nomina Caius cùm domum vniuersam à patrijs erroribus ad Christiana sacra transferret. Simul ille molles atque teneros animos alienarat ab omni rerum humanarum cura, docueratque cælum potius & nunquam interitura bona meditari ac sperare. Fortè sub id tempus quo Castritianum Ecclesia defleuit, harum pater, vir Sophiaë, domum & ciuitatem perculit magno funere, viduaque mulier, & orbaë virgines relictaë solitudini ac squalori, non muliebri consilium iniere, vt relicta fortunæ suæ mole, Romam proficiscerentur, atque ibi in plena religionum, & carnificum vrbe, Martirij spem tentarent. Postquam urbem intrauere fœminæ illustres, paratoque domicilio fixere ibi sedem, nulla fuit mora quominus, & claritudine generis, & vitæ forma incurrerent in solertes oculos, & gloriosi criminis accerferentur. Præfectus vrbis erat Antiochus, cui vrbanda inter peregrinos iurisdictio, funestaque in Christianæ religionis homines cura. Delata peregrinarum nomina statim ille defert ad Hadrianum, isque collato cum suis capite, mitti viatorem, & sisti reas iubet. Mox in conspectu iudicum fuere, grandis æuo mater, & simplices

ces

ces puellæ; illa non deiiciens ab filiarum oculis suos, hæ pari solitudine matrem intuentes; neque carnicinæ imminentis horror erat, sed mutum alloquium, quo tenerior ætas vltimi roboris exemplum ab illo petebat ore, vnde prima præcepta salutis hauserant, & in hoc ipsum intenta matrona firmabat certamini sua viscera & partus. Dicuntur perculisse, confessum illum, dignitate vultus & animi constantia, simul atque illato in Curiam gradu, munere pectora & frontem nota crucis, ac deinceps impaudæ negotij finem expectabant. Exuta repente toruitate, Præfectus, cùm in eam haud dubie partem inclinaret, vt parceretur harum nobilitati & sexui, vtque nobiles adolescentulæ seruantur in splendida matrimonia, daturæ vrbi non degenerem prolem; flexo in blanditias vultu Sophiam affatur his verbis. Magni te criminis ream vrbis rumor facit, & nos aue-
 mus cognoscere, qua mente, quove instinctu, Iouem patrem, & Iunonem Reginam, imperijque ser-
 uatores Deos adspernere, simul improvidam istam
 ætatem, quam materna cura ad patriam informari
 religionem oportebat, abducas ab recto de tota di-
 uinitate sensu, doceasque colere pro Deo, quem supe-
 rior ætas hominem vidit. Breue responsum ad ea
 fuit Sophiæ; deuotum caput habere Christo; ibi gau-
 dia simul & vota sibi puellisque; experiretur vbi vel-
 let Christianæ fidei vim admiraturus. Ea constantia
 maius adhuc incitamentum fuit iudici, quamobrem
 vitæ ac sanguini peregrinarum faueret. Dat pœnitent-
 iæ tempus, & præstituto trium dierum spatio,

1 2 intra

intra quod spatium de religione deliberarent, puellas ipsas interrogare supersedit. Deponuntur interim vnà cum matre nobilem apud matronam, quæ litteris & ingenio, simul grauitate morum, & innocentia vitæ, facile princeps Romanarum habebatur. Huic negotium est datum, vt pollicendo Mediolanensibus fæminis quemcunque vellent fortunæ locû, ac ex diuerso, denuntiando pericula, & inclitæ dômus excidium, miserandoque tot simul funera, & Deorum maiestatem amplificando verbis, conaretur hospites ab suscepta religione detorquere, id meritum, idque decus fore penes ipsam. Palladia nomen erat matronæ. Huius in ædes cum sua prole Sophia est deducta. Contrahit celeriter similitudo morum animos, ac nisi religione discreparent, statim erat inter ipsas familiaritas, & necessitudo, quanta si vna vixissent foret. Itaque Romana, præter publici decoris auiditatem, insuper anxia peregrinarum exitio, quater ac diuerberare veluti tormentis & machinis excelsos animos cœpit, si quo pacto posset eã iudicibus, & Cæsari victoriam cumque triumphum ostentare. Cecidere in irritum conatus, vltroque concionalem matronam, Sophiæ rationibus, & argumentis, & exempli magnitudine permotam, vti Christiana sacra sequeretur, ferunt. Quarto die producuntur in iudicium, ibique coortus Antiochus in noua tentamenta versare in omneis partes ætatem illam puerilem mistitit. Modò Veneris pullas, & sæculi flores, & pulcherrimas omnium appellare flagitiosis verbis; modo plumbata & equuleum, & vncû,
&

& flammam proponere ad terrorem; interdum obsecrare ne animum illam infelicem sua traherent strage, neque cum ipsa unam in necem implicarentur. Cum aduersus ea puellae fortes animos obtinerent, non ultra differendos esse conatus ultimos iniqui iudices pronunciauere. Duodecimum annum agebat Fides, reliquae duae minores uno circiter aut duobus annis, ne fortitudine ac virtute superarentur anxiamque, & intentam ad certamen erant. Seruauit ordinem Curia Fidesque maxima natu, ad hoc solum est sororibus antelata, ut prior neceretur. Necandi fuit ingenium atque commentum eiusmodi, ut postquam venerari Dianam abnuisset, primo defauretur virgis in tergum, dein vera contorquerentur a pectore, mox ambureretur igni, postremo caput absunderetur. Spes deinde succedit. Tentatur ipsa quoque flammis, caeditur loris, trahitur in contrarias partes, & datis ad extremum ceruicibus, fertur in caelum. Par in Caritatem sauitia, finis idem. Ita tres sorores praebere nouum, & horribile spectaculum urbi, cum interea maximum ipsa Mater spectaculum fuisset. Viderat laniari singularum artus partemque cruoris biberat veste manu, nec euecta in lacrimas, nec voce supplex, nec ullam in partem animo commoto, nisi vel proli sua cruciatus eos inuideret, vel eiusmodi sibi prolem gratularetur. Miracula quoque & magnae de caelo significationes ad celebritatem eam honestandam adfuerunt. Nam & suppresso virginum sanguine lactis modo per corpora liquor manauit, & mutata repente natura refrigit aut intepuit

ignis,

ignis, corripuitve iudices ipsos, & lætæ interim Martires nihil aliud, quàm ne anima celeriter laberetur, optauere. Cæterùm, Sophiam quomodo potuerit fugere palma Martirij non sanè ego videre satis possum. Nam & mater erat, & inter ipsa tormenta destiterat nunquam animare filias, quæ puellariter simplices ac teneræ fortasse spem fecerant posse ipsas inflecti ac deterreri. Sed utique dicitur extincta placido admodum exitu ac leni, cùm sepultis triduo post materna cura filiarum reliquijs ciens modò singularum nomina, modò communiter vniuersas, incubaret; ibi coniuentibus oculis expirasse. Ac Sophia quidem, & trium sororum hic Romæ sub Hadriano exitus fuit, seruauitque illud Mediolanensè decus opulenta cælitum Roma. Mediolani Faustinus & Iouita Brixienfes, ferme sub idem tempus eodem Hadriano regnante, par miraculum fuere; videnturque quodammodo redditæ vices, vt nostra martirum robora foris, aliena hic spectarentur. Oportet autem eos peragi ceu nostrates, & indigenas, qui, vel prouinciali iure ad nos attinere, vel si nihil momenti prouinciæ nomen faceret, in partem ciuitatis utique venire prærogatiua Martirij, cuius tremendum, & admirabile præludium hic fuit. Faustinus & Iouita Brixia in Cænomanis nati, parentes, maiores, fortunam, corporis item & animi bona inter paucos habuere, cumulusq; bonorum prima statim ætate Baptismus accessit. His vbi firmior adoleuit ætas, non fuere curæ solita iuuenum studia, iacula, venatus, equi, quæue alia pro virtutibus oblectamenta plerique

que nobilium æmulantur. Sed longe diuersam vnanimis vitæ formam secuti, concionari, docere, alligere modis omnibus in rectam Euangelij viam eos, qui natiuo gentium errore, quæue sacrificulorum instinctu ruerent in præceps, vel praua, vel nulla de Deo, deque futura vita cogitatione & cura. Cùm celeres ad excogitandum motus haberent, flueretq; diuinitas quædam orationis ex ipsorum ore, congruebant insuper ad illud concionale negotiũ etiam fortuita & rara, frons, oculi, vultus, & aliæ, dotes ex quibus magnos æstimare viros insuevit multitudo. Itaque breui tempore, toto Cænomanorum tractu, vim hominum ingentem ex Orci faucibus ereptam in Ecclesiæ gremium transtulere. Apollonius Brixia cum sacro imperio tunc erat, seque & sacra, & pontificatum ipsum occultans in cauernis, quas contra carnificum rabiem Christiana religio sibi passim fodiebat vnicum tutamen. Is cognito iuuenum studio, & humanæ salutis cupidine, simul quanta forent eloquentia & doctrina, euocat illos in specum, & prout iusta & matura fratribus erat ætas, Faustinum sacerdotem creat; illum alterum initiat Diaconatu. Haud vltra impune illis fuit. Accusati religionis infando velut crimine sistuntur Italico Præfecto, & sistit ille mox Hadriano, qui cæli secutus amœnitatem mutabat subinde loca & sedem, quæ fluius Abdua, vestitu riparum, & vndarum liquore nobilis decurrit; ac per id fortè tempus Brixiam inde peruenerat. Multa sicuti dictum est fratrum erat claritudo, multa gratia in vulgus, apud nobiles quoque, & apud

Sc-

Senatum, domi, foris, & super omnia, nomen fecerat, inclita patris autoritas, quo non alius per ea tempora splendidior inter Romanos fuit. Ob ea, Cæsar experiri voluit omnia prius quàm ad extremam illam supplicij necessitatem deueniret. Adductos in conspectum suum, increpat modò seuerus & minax, modò tener ac mollis, & velut ignoscendi locum querens. Postquam frustra erant & blandimenta, & minax, flectere genua ipsos, & Solis adorare simulacrum iubet. Phœbeum erat signum, ex auro, pretiosa gemmarum vnionumque coagmentatione simillimum ei sideri splendorem vibrans. Contra id signum admirabile carmen exorsi Faustinus & Iouita, vno concinnunt ore totidem verba. Sol cognouit occasum suum: posuisti tenebras, & facta est nox. Dein Iouita, clara voce vt omneis audirent, statuam ipsam iubet vertere sese in picem atram & obscuram, & similem eorum tenebris atque cæcitati, qui debitum conditorum Deo cultum vltro creatis rebus exhiberent. Vix ea dixerat, cum statuæ fulgor omnis euauit, successitque piceus colos, & radij micantes noctis imaginem contraxere. Tunc horrore perfusus Hadrianus tergi statuam iubet spungijs, & arte multiplici, si forte detracta fuligine pristina species rediret. Id cum certatim ab impura sacrificulorum cohorte tentaretur, statua repente in cineres, & fauillam est delapsa. Intremuerant eo spectaculo statim omneis, & profectò magnum illud esse Numen suspicabantur, cuius ad nutum & voluntatem ipsa natura rerum immutaretur, aurumque splendidissima res, & inuicta

uicta sæculis, vno temporis momento decideret ma-
iestate sua, ac ne Sol quidem ipse, penes quem natu-
ræ totius regimen, ab ea vindicaret iniuria sua simu-
lacia, & honores. Hæc pro se quisque cum admi-
ratione vel metu. Sed non Cæsar, non deterrimi fa-
tellitum fatiscebant. Immittuntur in iuvenes bestię
demptis vinculis, leones, vrsi, quasve alias, natiua
rabies, & ingluuies, & diurni carceris tædium ef-
ferarat. Grex ille famelicus ac toruus vbi Theatrum
intrauit, tollunt carnifices clamorem stimulan-
dæ ac inuitandæ ad prædam feritati, simul subditæ faces,
quò violentius ruerent ac ferrentur. Id quoque me-
ditamentum, & ingenium in ipsos recidit authores
euentu mirabili. Namque cum incitata ferarum co-
horts natiua tela exeruisset, ipsos arte quadam vita-
uere Faustinum & Iouitam; in cæteram verò tur-
bam, vt quisque, vel maxime infestum sustulerat cla-
morem, vel tacitus gestiebat certa iam laceratione
iutenum, stragem dedere. Tunc enim uero maior etiam
quàm antea motus animorum est factus, multiq̃ue
tam præsens venerati Numen, expetiuerunt Christiana
sacra, quos Apollonius postea vitalibus aquis expia-
uit. Mox Hadrianus extremo velut conatu inferri Sa-
turni statuam iubet; quippe parentem cum Deorum
& hominum esse, cuius adspectu, eludi ac vinci
præstigatores possent. Infertur statua circumlucen-
tibus candelis, multiplici sacrificulorum ministerio,
succollantibus ex aula qui dolori principis in tali tem-
pore iactanter adulabantur. Hæc pompa simul atque
inuchi cæpta theatrum est, ferocissimi leones, ruptis

K qui-

quibus attinebantur vinculis, infelicem illam turbam inuasere, perfusaque ministrorum cruore statua sternitur humi; neque finis sanguinis & cædis, donec ipsi Faustinus & Iouita iussere feras vadere inde per arua & colles. Id imperium vbi statim intellexerunt leones, innoxioque per mediam turbam egressi sunt dilapsi, simul vt iacens humi Saturnus ante oculos fuit, deseruere Cæsarem, & nomina Christo dederunt ex intima illius familiaritate nonnulli, quorum veluti duces Afra, & Calocerus fuere. Strauit ea res Cæsaris animum; væcordiam non imminuit; absistit in præsentia satietate fessus, ac ne miraculorum vltra materiam daret. Cæterùm eo tempore Mediolanum profecturus, raptat secum agminis ludibria, Faustinum & Iouitam assecclasque, ac Mediolani rursus tentat cælestis animos, inuiolabiles artus. Ac primò quidem in guttura plumbum cliquatur, quod cum fieret, resiliabat in artificum ipsorum ora feruidus liquor diraque peste profanos vultus inuoluebat. Inde sublatos in equuleum incessunt lapidibus, ardentibus vrunt laminis, sæuissimis denique feris iterum obiectant, & cum per hæc omnia imperuios ipsos esse morti non iam Cæsar ambigeret, discedens Mediolano Romam trahit vnà, dein Brixiam remittit. Ibi securis impacta collo, nec vltra in terris fuere Faustinus & Iouita. Sub Castritiani finem, & initia Kalimeri exhibuit acceptisque talia Martirum spectacula vrbs Mediolanum, conuolvente sibimet rabie vnum in cumulum, & matrem & filias, & fratres, vt non ætas vlla, non sexus, non humanæ caritatis vin-

vincula deessent ad satiandos oculos explendamque voluptatem. Neque mox Kalimero minus cruenta Pontificatus via, viditque plenam funeribus urbem, eodem saeuiente furore, dein & ipse funus fuit. Kalimerus natione Græcus, loco nobilis, prima statim ætate litteras & pietatem adamarat. Sed cum incidisset in ea tempora, per quæ Græciam vniuersam intestini tumultus agitent, & rectæ disciplinæ pellerentur ex ea Terra, quæ parens olim ipsarum fuisset; ideò magna spe summæ virtutis adolescentem solliciti parentes Romæ educandum curarunt. Telesphoro Pontifici Maximo traditus in disciplinam breui tempore talis euasit, uti cælestium curarum socium cum, & collegam Magister ipse destinaret sibi. Sed postquam extincto Telesphoro superstites discipuli conquirebantur ad necem, exemplisque miserrimis in nomen omne Christianum Imperatoria grassabatur impietas; ille, quia verebatur, ne minus adhuc roboris haberet, quàm ut par esse tormentis posset, palmam distulit arrepta fuga, de qua sic memorant. Primò vagatum aliquandiu nocturnis itineribus nullo satis certo consilio quonam iret; dein cælesti monitu Mediolanum tetendisse, ibique comiter exceptum ab Castritiano diuinitus præfagiente, quantum olim ex fugitiuo illo adolescēte pastorem animarum habitura esset Ecclesia. Altero anno, quàm Castritianus ad Ecclesiæ curam accessisset, Hygini Summi Pont. primo, Hadriani Cæsaris vndecimo, venisse Kalimerum tradunt, quibus ista diligentius explorare fuit curæ. Hæc mihi demum recte inita sum-

ma videretur, nisi contrariæ multorum rationes sus-
 spectam eam facerent, quas vtiq; referem; nisi ob-
 staret ingens verecundia ignorati cunctis, & per igno-
 rationem distracti aui. Nos tamen ad cerra, & ne-
 mini dubitata reuertamur. Defuncto Castritiano, si-
 cuti paullò ante memoratum est, squalebat ingenti
 mœrore Christiana multitudo, propterea quòd tan-
 ta virtus, quanta in illo fuisset cognita, sapientissimū,
 & optimum quenque ab Ecclesia capessenda deterre-
 bat, neq; flecti quisquam poterat, vti vacuum in se-
 dem veniret. Porro parente ac præside carere Chri-
 stianos, in tanta circumfremetis impietatis vexatio-
 ne perniciosum videbatur. Igitur, postquam aliquan-
 diu consultatum est, eunt ad Kalimerum certi cogere,
 nisi vltro manum daret. Erat is in Faustiniани tem-
 pli Collegium ab hospite suo Castritiano iam antea
 coopatus; ibique psalmodiæ, & Catechismo, cate-
 risque muneribus intentus martyrio firmabat vires;
 & auide coronam expetebat, quam olim petere non
 esset ausus. Fertur, cum obfirmatos animos, & re-
 cusanti vim paratam animaduertisset, inuocasse flebili
 voce Castritiani cælestem opem, ne se illi muneri ada-
 ctum vellet, cui non ætate, non doctrina, non animi
 præsentia, & vigore par esset. Dein conuersus ad eos,
 „ qui circumfusi responsum expectabant; vos quidem,
 „ inquit, corpori fortasse catenas iniicietis; animus mi-
 „ hi tamen, nisi diuinitus mutetur, ab ista dignitate sem-
 „ per abhorrebit. Eligite potius aliquem è vestro corpo-
 „ re parem muneri, qui tractare popularium animos
 „ sciat, & à quo tractari populares velint. Inquilino mihi
 ciui-

ciuitatis alienæ mores ignorantur, & externa Imperia »
multos offendunt. Barnabam, Anatholonem, Caium, »
antistites peregrinos facile prima tempora potuerunt »
sustinere: Nunc domestica virtute regi vos oportet, »
cuius ne aliquando posset pœnitere, vel proxime Ca- »
stritiani Pontificatus effecit. Hæc, & alia differebat
Kalimerus, abnuebatque pastoralem curam ad eò præ-
cise, vt fugiturus videretur; cùm ipsi subitò nectuntur
vincula, atq; ita ligatus pontifex raro exemplo ducitur
ad honorem inchoandum. Id simul atque factum est,
& vbi viri modestiam atq; submissionem, populi con-
sensus & altitudo diuinæ destinationis euicit; statim ille
in omnes Reip. bene gerendæ partes intendit animum,
cognitumq; est experimēto rerum ipsius, gubernatores
animos non semper deesse illis, qui priuatæ vitæ quietē
amplexi, honores & magistratus auersantur. Fecit enim
Kalimerus & instituit conseruando & amplificando gre-
gi, ea omnia, quæ diuinus quilibet alius pastor institue-
ret, ac faceret. Neque verò illi campus & ampla de Deo
bene merendi materies defuit. Regnabat adhuc Hadria-
nus, qui iam efferatus fuerat in tantum, vt hauriendo
Christiano sanguine nullo modo satiari sitis eius possit.
Is per duos potestatis suæ Vicarios nostram prouinciam
regebat dira bonorum clade. Namq; rapi sexum & æta-
tem omnem ad inanes Deos, & vbi detestabilem cultū
abnuissent, torqueri & mactari quotidianum erat. Itaq;
Kalimerus multorū tunc frequentare domos, itinera &
egressus obseruare, ad Tribunal, ad carceres, & in ipsa
carnificina cunctis hortator adesse palam. Neque liber-
tatem eam inultam sacrilegi magistratus sinebant.

Siqui-

Siquidem & in vincula sæpe coniectus, & verberatus acerrime, & aliquando etiam ob ea pulsus in exilium fuit. Necem tamen atq; vim extremam in Antonini tempora dilatam constat haud dubie nutu diuino, ne scilicet Christianam plebem absque pastore destitutam in tantis miserijs desperatio, & metus inuaderet. Neque verò diuina viri virtus Mediolanensibus tantum fuit salutis, sed alias quoque terras cum magno animorum fructu est peruagata. Liguri per seipsum, Derthonensi per Marcianum, per alios alijs mortalibus caelestem opem auxiliumque tulit. Liguriam principiò Barnabas, & post eum Nazarius & Celsus obierant; sed Kalimerus vniuersam fere ad Christum adiunxit, neque Derthona Episcopum ante id tempus habuerat. Ille, dum in hunc modum domi forisque rem Christianam auget, & dum sese pro Christo quotidie periculis obiectat, anno demum centesimotertio salutis humanæ, calumnijs improborum, & scelerata conspiratione circumuentus extinguitur. Quod vti factum fuerit, paucis edisseram. In ea vrbis regione, quæ nunc Diui Kalimeri cernitur Basilica, tunc Romulæum Sepulcretum, & Apollinis Fanum erat, quæ loca cæci mortales inani religione frequentabant. Eò sæpe Kalimerus ibat, vt subinde aliquos ab impuro cultu deterreret. Notum id Imperatori; sed premebatur ira, donec aliud crimen affinxere, quo iam exulceratus animus ad sacrilegam necem irritaretur. Quippe miscere ac perturbare Kalimerum suis concionibus omnia, neque sisti posse malum illud, nisi quamprimum occurratur. Ea

res

res diuino præfili martyrium accelerauit. Comprehenſus eo in loco, quem dixi, contuſusque calcibus, & pugnis, deditur ad ſupplicium infanæ cohorti, quæ memoratam Apollinis ædem tuebatur. Illi tanquam violato Numini piaculum facerent, omnia ſacrum in caput documenta crudelitatis edidere. Dicuntur immani plaga ſecuiſſe pectus, ardentes dein admo- uiſſe tædas, plumbum etiam igne liquatum inſtillaſſe gutturi, & poſtquam nihil omiſſum eſſet earum rerum, quas ſuauitas effundendæ iracundiæ, & doloris puniendi ſuggerebat, in puteum præcipitauerunt cadauer, cauillantes inſuper, quòd eum abluerent alio modo, quàm quo ipſe cæteros abluiffet. Hunc exitum inter paucos kalimerus habuit, repudiato Pontificatu magnus, niſi poſtquam acceperat, maior extiſſet. Sed incredibile dictu eſt, obſcura longinquitas æui quantas tenebras in iſtarum rerum memoriã inuexerit. Adeò diuerſa locis, temporibus contraria, pugnantia perſonis, traduntur ab illis, ex quorum vnanime teſtimonio, & conſtanti fide noſtram pendere fidem oportebat. Andreas Alciatus magni nominis vir, patria Romanum Kalimerum ſcribit, & reliqua deinde tam diuerſus à cæteris, vt neque Mediolanenſis Eccleſiæ monumenta, neque communem famam reſpexiſſe videatur. Nec exitu vitæ Martyrem agnoſcit, & Romæ, non Mediolani factum Episcopum ſcribit. Addunt alij annales miracula, totamque rem in hunc ferè modum exſequuntur. Hadrianum Imperatorem veniſſe Brixiam aliquando, ſicuti memoratum eſt, ac ex ea vrbe Fauſtinum, & Iouitam Chri.

Christianæ religionis accusatos homines Mediolanum secum adduxisse; ibi sedentem in Herculeis thermis diuinos fratres tentasse tormentis; leones, vrsos, pardos in eos immisisse. Sed cum exuta diuinitus feritate bestię, blando & molli rictu sacros pedes lamberent, inde Romam tractos ab attonito simul & irato. Eò postquam peruentum fuerit, nactos occultam facultatem lustralibus aquis expiandi Kalimerũ, qui adhuc in patria superstitione perstaret. Id cum fieret, auditam è cælo vocem, quæ creati Episcopũ eum iuberet, nec deinde Romano Pontifici, qui latitabat in cauernis, moram vllam fuisse, quia sacris initiaret Neophitum, & populo Mediolanensi pastorem daret. Hoc esse kalimeri principium, & hanc vocationem, quam non solum homines assensu publico comprobauerint, sed Deus ipse nobilitauerit. Etiam de spatio temporis, quo sedem hanc tenuerit kalimerus mira inter scriptores dissensio est. Alius quinquaginta annos numerat, alius ex eo numero decem aufert, nonnulli etiam quatuor addunt; & aliquis varietate portentosa in nonagesimum vsque tertium ipsius Pontificatum extendit. At mihi intantis ambagibus nullum certum iter explicanti vtique debetur venia. Nam commentaria, & libros, & quicquid vsquam fuit litterarum euoluere, & res inde maxime consentaneas eligere quidem potuimus: decidere autem inter antiquos, & decidendo notare quemquam non est scilicet eius modestiæ, quam profite-mur. Populo Mediolanensi propria quadam & natia caritate memori Pontificum suorum, pietas er-

ga Kalimeri nomen, & recordatio tanti pastoris velut hæreditaria successione transmissa per omnes ætates duravit in hoc tempus, eaque flagrantibus studiis declarata est, cum sacrosancta ipsius ossa, quæ Francisco Sfortia regnante inuenta quondam fuerat, proxime in publicam lucem efferrentur. Tunc deduci suspensis omnium oculis inclytum gestamen, & quia Kalimeri corpus illud esse vulgabat fama, cooriri præ gaudio lacrymas, & plangi pectora ictibus repetitis vidisses. Voces etiam exaudita multorum, qui parentem & aduocatum suum appellarent, cum scilicet verecundia celebritatis & pompæ, læticiam animorum continere non posset. Eius nomini sacra ædes visitur propter puteum, cuius aqua, sacri corporis contactu vim salutiferam accepisse credita est, & huic famæ multi mortales assensu medicos inde latices petunt. Nec minor olim frequentia, propter aram, quam aureis laminis opere sumptuoso bracteatam Thomas Crassus Archiepiscopus item Mediolanensis extruxerat; sacrilegæ postea manus nudauere. Antea fuerat is locus prophani soli, sicuti dictum est. Sed ubi Christiana sacra præpotuere, cessit Romulus Kalimero, & Apollinis inane nomen sacer Apollinaris honor aboleuit.